

כֹּדֵי וְהָיָה כִּי־תָבֹא אֱלֹהֵי־אֶרֶץ אֲשֶׁר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה וִירֵשְׁתָּהּ
וַיֵּשְׁבֶת בָּהּ: ב וְלִקְחָתָּ מִרְאשִׁית | כָּל־

א ויהי ארי תעורף לארעה די יי
אפקה יתב קף אחסנא ותירתה
ותיבת בהו: ב ותסב מריש כפ

אבא דארעא
יי אפקה יתב

שנה ארץ* י
שמן. זית
למשל: ודבש
מראשית. ח
שכרה"י כור
שינוי נוסחאות - משבו
אחד, ונראה פיר
בפירוש צירושלם
וגשאר בקושיא, ו
לבוש האורה מיי
כאילו מקשה על
הפירות חייבים
ודבש כמיני כפי
בספרי ובמס' צו
מקושר זית של
שנפ"מ להלכה ו
לזה מביא לשון
כמקשה תפוחים
שאוגר שמו כב
פולטין שמנן וזו
פסול לבכורים י
כא"י, לזה אמר
שאינו דבש דבור
תמרים, משום
לפרש פירוש הו
לא נחשלה ועג
הפירות יעלה זו

רש"י

לקט בהיר

(א) והיה כי תבוא וגו' וירשתה וישבת בה.
מגיד* שלא נתחייבו בכורים עד שכבשו את
הארץ* וחלקוה (קידושין ל"ג): (ב) מראשית. ולא כל
ראשית, אלא* כל הפירות* חייבין בכורים אלא ז'
המינים בלבד (ספרי - ביכורים א' ג) נאמר כאן ארץ
ונאמר להלן (ח' ח) ארץ חטוב ושעורה וגו' מה להלן
מז* המינין שנשחצוה בהן ארץ ישראל אף כאן

א זה פי' וירשתה, ואמר עוד וישבת בה, אין ישיבה אלא
אם כן כל אחד מכיר את חלקו, וצא לשמור ממנה שדרשו
חז"ל דרך אגדה בספרי בשכר שמירש חשב, ואין זה פשוטו
(מ"ה), וא"כ היה די לומר וישבת בה, ובכלל מאתים
מנה, למה לומר וירשתה, וי"ל שאז היינו אומרים שמיד
שכבשו חלק אחד וחלקוה וישבו בה יהיה חייב בכורים, ת"ל
וירשתה שרק אחר שכבשו את כל הארץ (מ"ל), ועיין
במפרשים שהאריכו לתרץ למה לא פירש זאת רבינו צפ'
שופטים אלא מינוי המלך הלא גם שם כתיב וירשתה וישבת בה, ואני לקצר באתי, ברם מה שכחז הש"ח לתרץ זאת והביא
הנריכותא שבגמ' (בשינוי קצת) בין מלך ובין בכורים, בזה הגדיל הקושיא שצריכותא זאת היא הנוטת שצריך לפרש זאת גם
שם: (ב) כן הוא הגירסא בכתבי יד העתיקים ובספרים מדויקים "אין" כל הפירות בלא שי"ן (וכן היה לפני המדברי
והג"א) ויותר מזה יש גירסא ואין כל הפירות בלא שי"ן, ולפי"ז אמר רבינו צ' דברים, קודם מפרש אות המ"ם מתיבתא מראשית
(תיבת ראשית עלמה ומהיכן יודע איהוה הראשית מפרש לקמן סוף פסוק) שפירושו מקצת ראשית, שאם ביכרו ג' אשכולות
ענבים כאחד אינו חייב להביא רק אחד מהם והוה פשטות משמעותה של תיבת מראשית, וכן הוא בספרי מראשית אפילו

שינוי נוסחאות - מלמד - שאין - ואין - מן.

אור החיים

אשר ה' אלהיך נתן לך, ודקדק לומר אלהיך.
להעיר שעל מנת שיקבל אלהותו עליו הוא נותן.
צ' להוריש הארץ מיושביה הגם שיש לו דבר
המספיק לו בארץ) אף על פי כן יגרש אויבי ה'
מארצו, והוא אומרו וירשתה, ג' ישיבת הארץ שהיא
מלוכה בפני עלמיה) וכמו שמצינו כמה הפליגו
רבותינו ז"ל (כתובות קי"א). במנות ישיבת הארץ,
ד' הבאת הביכורים כאומרו ולקחת וגומר:
ב. מראשית. י' פירוש שאם ביכרו הרבה
כאחת) אינו חייב להביא כל

(כ) א. והיה כי תבוא אל הארץ. אמר וכו' לשון שמחה, להעיר שאין לשמוח
אלא בישיבת הארץ על דרך אומרו (תהלים קכ"ו)
אז ימלא שחוק פינו וגו':
אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה וירשתה וגו'. נריך
לדעת מה היא גזירת הכתוב, אם ולקחת
וגו' היה ליה למימר תקח מראשית כיון שהיא
הנחלת הלווי, ונראה שכוונת הכתוב היא שיהי'
ד' מנות, א' שידע בלבו כי לא בכחו ולא בעונם
גבורתו צא לרשת הארץ אלא מתת ה', והוא אומרו

אור בהיר

א פי' מה הוא הדבר אשר עליו צא הכתוב להשמיענו. (ב) ולא די בשם הוי"ה לבד, או ה' אלקים. (ג) ואין תכלית הגמייה
שהיה לישראל מדינה ככל הגוים. (ד) פי' חלק המספיק לדור בו. ומפרש וירשתה מלשון כי אוריש גוים מפניך, או לו יהיה שהוא
מלשון ירושה ונחלה, מ"מ פירושו שהוא נעשה בעלה של נחלה זו, וזאת אי אפשר אלא כשבעלה הראשון עזב אותה. (ה) פי' אחר כל
זה, אחר שידעת שהיא מתנה, ואחר שקבלת אלקותו עליך, ואחר שטהרת את הארץ מע"ז ומעוברי רגונו, אחרי כן מלוה לישב בה. ובמה
שפירשנו ריש פ' ראה שמאמר הכתוב כל המקום אשר תדרוך כף רגלם בו לכם יהיה אינו תמיד ברכה, כי לפעמים קללה היא רח"ל
עיי"ש, מובן היטב לשון והיה כי תבוא שהוא לשון שמחה, כלומר שמחה היא דוקא כי תבוא שם באופנים הנזכרים, משא"כ אם יחסרו
תנאים הללו (מכ"ק מרן שליט"א). (ו) ק"ל אות המ"ם של מראשית, שאם צא רק לדרכת חז"ל ולא כל ראשית, יותר הי"ל מפרי
האדמה ולא כל פרי, וגם נלמד מג"ש ארץ ארץ, ולמה צ' לימודים. (ז) ממין א' כגון ביכרו כאחת צ' אשכלי ענבים.

ראשית אלא
(ביכורים פ'
המינים נלמו
וכו' (מנחות
הפיו
ח) והיא נלמו

ולקח הכמן האנא מ' צך - מצות ביכורים ומצות גטרוג וגמוליה

אָפּא דאַרעא די תעל פאַרעק די פּרי האַדמָה אַשר תָּבִיא מֵאַרְצֶךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְשָׂמַתּ

רש"י

לקט בהיר

שנה ארץ * ישראל שהן ז' מינין (מנחות פ"ד): זית שמון. זית אגורי (ספרי) ששמו אגור בתוכו (בכיתוב ל"ט): ודבש. ה' הוא דבש תמרים (ספרי): מראשית. אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה"י כורך עליו גמי לסומן ואומר הרי זו שנינו ונסחאות * משבח הארץ.

אחד, ונראה שפירושו שכן ידענו שלא כל האילנות ופירות חייבים בכורים ובה"ג"ש לגלות חייה מהם חייב וכן איתא בפירוש בירושלמי בכורים פ"א ה"ג עיי"ש, אבל לפי"ז קשה למה לא די ה"ג"ש ומה ילא לנו מן המ"ס, כן הקשה הר"א"ס ושאר בקושיא, ונוכל לתרץ שכלל מ"ס היינו אומרים שה"ג"ש לא לדבר זה אלא מדכתיב "כל" פרי האדמה (צל"ד), ובספר לבוש האורה מיישב את השי"ן, וזה חוקן דבריו: רש"י אמר קודם ולא כל ראשית שדי באשכול אחד ובתאנה אחת, ואח"כ כאילו מקשה על עצמו מנין אני יודע לפרש באופן זה אפשר שפירושו שלא כל מין אילנות חייבים, ועל זה חירך שאין כל הפירות חייבים וידענו זאת מג"ש, א"כ בהכרח לפרש את המ"ס כמו שאמרנו, ונכון: ג) הביא זאת כאן, הגם שזית שמן ודבש כתיב בפי' עקב, לא כאן, משום שהכתוב אומר כל "פרי" שאין מפרישין בכורים רק מפרי ולא שמן ולא דבש כדאיתא בספרי ובמס' בכורים, וכבר פירשה רבינו שם בפי' עקב שאין זו ב' דברים זית לבד ושמן לבד שאינו נקוד זית אלא זית והוא מקושר זית של שמן, כלומר א"י משובת לא בתום זיתים אלא באותן זיתים העושים שמן, והיה די פירוש זה שם, אבל כאן שנפ"מ להלכה ולמעשה פירשה ביתר ביאור שלא רק שהאדם יכול לעשות מהם שמן, אלא הם הויתים בעצמן עושים השמן, לזה מביא לשון חז"ל בכרכות ולמה נקרא שמו אגורי ששמו אגור בתוכו, ופירש"י מוזמן ללאת ממנו שאינו נבלע בפרי כמשקה תפוחים וזיתים אלא אגור כמשקה ענבים עכ"ל, אבל בירושלמי בכורים פ"א ה"ג ח"ל ולמה נקרא שמו אגורי שאגור שמו בתוכו וכל הזיתים מאבדין שמן אמר ר' חנינא למה נקרא שמו אגורי כל הזיתים ציורדים עליהם גשמים פולטין שמן וזה גשמים יורדים עליו ואגור שמו לתוכו עכ"ל, ולפי"ז נוכל לומר שאשמעינן שאם נטף ממנו מעט שמן פסול לכורים (בב"מ), עוד י"ל הכוונה לפי שאמר שנשחצתה בהם א"י שפירושו שיש זיתים גם בשאר ארצות ולא משובחים כא"י, לזה אמר שיש צמח להשחצת שאינם קתם זיתים אלא זית אגורי (קניול): ד) עיין באות הקודם, ואשמעינן כאן שאינו דבש דבורים שנשחצת בהם א"י אלא דבש תמרים, ובכורים נרין להביא תמרים לא דבש, ומה שהכתוב קוראו דבש, ולא תמרים, משום שזה עיקר השבח שיש בהם דבש לרוב, כמו שאמר הכתוב ארץ זבת חלב ודבש (בד"א): ה) עתה חוזר לפרש פירוש המלות של ראשית כל פרי, שפירושו אותה שהתחילה (ביכרה) להיות פרי, ועדיין לא נקרא פרי אגור שעדיין לא נתבשלה ועתה ניכרת שהיא הראשונה (לא בשעת שכל האילנות ביכרו ובשלו) לזה עושה לה סימן שכשיבא העת ללקט הפירות יעלה זאת לירושלים, ובעת התעסקו בה יכול לקרות לה שם בכורים (רא"ם), ונקט תאנה לדוגמא וה"ה לשאר, וגמי

אור החיים

ראשית אלא אשר יחפון מהם, ומה שאמרו ז"ל (ביכורים פ"א מ"ו) שאין להביא אלא משבעת המינים ללמד הדבר בגזירה שזה נאמר כאן ארץ וכו' (מנחות פ"ד), ואומרו כל פרי"י פירוש כל הפירות ששחצתי לך בהם הארץ:

אור בהיר

ח) והיא לכאורה סתירה לדעת רז"ל. ט) הלא מאומרו מארץ נשמע שאינו חייב אלא ארץ ישראל, וגם כבר אמר זאת בפסוק א. ופירשו שם במקומו שלא נתן ה' הארץ אלא לשש שנים ושייר לעצמו שנה ה'.

2

בשנא והלכת אל המקום אשר יבחר
 יהוה אלהיך לשכן שמו שם: ויבאת
 אליהם אשר יהיה בימים ההם
 ואמרת אליו הגדתי היום ליהוה
 אלהיך כי באתי אליה ארץ אשר
 נשבע יהוה לאבותינו לתת לנו:

ותהך לאתרא די יתרעי יי אלהיך
 לאשראה שכנתה תמן: ג ותיתי
 לות פהנא די יהי ביומא האנון
 ותימר לה חותי יומא דין קדם יי
 אלהיך ארי עלית לארעא די קיים
 יי לאכהתנא למתן קנא:

ד ויסב פהנא
 קדם מרבהא
 ותימר קדם
 ארמאה בעא
 ונחת למצרים
 והוה תמן לע

לקט בהיר

רש"י

הוא מין עשב חזק, והרמז"ס צפי המשנה גמי ידועה
 ובערבי גמא"ס והכוונה בזה שירשום אותם בלילה דבר
 שידמנן כדי שיכיר אותם ומה שיחד גמי כפי הנהוג
 עכ"ל: (ו) משום שהזכורים נרין לטפל בהם ולהביאם
 ולתנם לכהן בדרך כבוד גדולה והשיבות כמו שאמר הכתוב

זכורים (ספרי - זכורים ג' א'): (ג) אשר יהיה בימים
 ההם. אין לך חלא כהן שצוימין כמו שהוא (ספרי -
 ר"ה כ"ה): ואמרת אליו. שאיך כפוי טובה" (ספרי):
 הגדתי היום. פעם אחת בשנה" ולא שתי פעמים

ובאת אל הכהן אתה בעצמך והוא יומר מן קרבן שיכול להשתלם על ידי שליט, הוא אמינא שזאת דוקא לכהן שראוי לכן כגון
 פינחס או עלי, אבל אם אין שם כהן כזה יבא הכהן ויטלם כמו תרומה ותרומת מעשר (מ"ל), או יאמר לפי שאריך לומר
 הגדתי היום לה' "אלקיך" נכיוני, כלומר אתה הוא שראוי להיות חלקיך ולהשרות שכינתו על ידך, ואין הקב"ה מייחד שמו
 על הזדיק בחייו, וכן יעקב אע"ה אמר ופחד יצחק וכדפירש"י שם (ברא' ל"א מ"ב), יסלק אדעתך שכשאיך שם כהן הראוי
 לכן לא יביא זכורים או לא יאמר זאת, קמ"ל שכל כהן העומד שם לשרת בשם ה' ובשם כלל ישראל ראוי הוא לאחוזו אנטלא
 (ד"ד), והכלי יקר כתב שישלך אדעתך להמתין עם הזכורים לשבוע אחר כשכהני המשמורה הם במדרגה גדולה קמ"ל, וכן
 יש לפרש צפי שופטים אלל זקן ממרה שלא תאמר אמתין עד שיהיו סנהדרין מוכשרים יותר מאלו (צל"ד): (ז) אמירה
 הארוכה שאחר הגמח הזכורים היא אמירה לפני ה' חלקיך, ואמירה קצרה זו היא לכהן שלמו של הקב"ה הלוקח את הטעם
 מידך, והוא כמו המגללות שהביא מנחה קטנה כזו על כל החסדים שעשה עמו הקב"ה, לזה יאמר שהיא רק הכרת הטובה
 שבזה שהביא הזכורים הגיד ואמר שידע ומודה שהקב"ה קיים שבועתו לאבותינו (מלב"ם), ואינו אומר כתי ועזם ידי
 (גח"י), ותרגם יונתן הגדתי אודיך, דוגמא כשהמלך נותן לאדם שדה במתנה והוא מביא בכל שנה מנחה למלך מן פרי
 השדה, לא שהמלך נריך לזה, חלא הוא ענין כבוד והכרת טובה, כמו כן מביא לה' מנחה וכהן משלתן גבוה קובה (בא"י),
 ולזה והלכת בעצמך אל המקום ולא ע"י שליח (חזק), ופי' חייבת כפוי לשון כופין את הקערה, כלומר אינו מחשיב את
 הטובה שעושין עמו ואינו מודה בה והופכה לרעה (במ"ח): (ח) אם הביא צ' פעמים בשנה אחת מצ' מינים אינו קורא
 רק בפעם ראשון, הכתוב השמיענו זאת דרך אגב באומרו היום המיותר (רא"ם), והאריך רבינו לומר ולא שתי פעמים,
 אפשר הכוונה שאפילו רוצה לומר צ' פעמים אינו רשאי, על דרך דאמרינן בשבת קי"ח הקורא הלל בכל יום הרי זה מתרף

אור החיים

בה הבאת זכורים לפי שאינם שלו חלא מופקרת ג. נשבע וגו' לתת לנו. למעט הגר שאינו
 קורא (זכורים פ"ח), ולא מיעטו חלא
 (כל"י):

אור בהיר

יא) רבים מקשים מרש"י משפטים פסוק ראשית זכורי שכתב להפך, חלא עיין במדברי ובגור ארי' שאינו מדברי רש"י ומטעם עמנו
 שכתב רבינו המחבר ז"ל ובקצת ספרי רש"י אינו. וכן משמע קצת ביבמות ע"ג, דלא קאמר שזכורים ישנו בשביעית משא"כ תרומה
 ומעשר שני עיי"ש. (יב) היה די לומר באחי אל הארץ הזאת. וכנראה שהמיעוט משמע ליה לרבינו ממיצת לתת לנו וגרים לא נטלו
 חלק בארץ. ודע שהרמז"ס ז"ל פסק כהירושלמי שמיביא וקורא, חלא רש"י לקמן פסוק י"א, ובעלי חוספי"ר ור"ת צ"ב פ"א כתבו

(ספרי - זכורים א')
 להניף אותם)
 הצעלים" ומנון
 קול"י) (סופה ליי
 המקום"י ארמ
 (אונק) כשרדף ו
 חשב* לו המקו
 חושב להם הקצ
 א' א': וירד מו
 לכלוחינו שאחר
 מענ
 שינוי ווסחאות * מעלה.
 בקול רם, והכרתם
 הקודש, ושם בהר
 חסדי המקום שני
 מלאה כל טוב, ולו
 הארץ: (ג) הנה
 ראב"ע והרד"ק ו
 וחפסו את האבן ו
 מלה זרה, ויכול ו
 רדיפתו ורלונו שר
 נראה מלשון הספו
 ובה ניחא ג"כ ל
 שהאבדות היה שו
 חו"ל: (יד) ופי'
 חלא וירד במתי

3
 ד.ה. וענית ו
 על

4

וּלְקַח הַכֶּהֵן הַטָּהוֹר הַטָּהוֹר מִיַּדְךָ וְהִנִּיחוּ
 לְפָנַי מִזֶּבֶחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ־ וְעֲנִיתָ
 וְאָמַרְתָּ לְפָנַי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרַמִּי
 אֲבָד אֲבִי וַיִּרַד מִצְרַיִמָּה וַיִּגַּר שָׁם
 בְּמִתֵּי מַעַט וַיְהִי-שֵׁם לְגֹוֵי נְדוּל עַצוּם

ד ויטב כהנא סלקא מידך ויחננה
 קדם מדבחה ריו אלהיך: ה ותתיב
 ותימר קדם יי אלהיך לבן
 ארמאה בעא לאבדא ית אבא
 ונחת למצרים ודר תמן בעם זער
 ויהוה תמן לעם רב תקוף וסגי:

לקט בהיר

רש"י

ומגדף (בד"י): ט דלמדין מג"ש יד יד דכתיב כאן
 ולקח הכהן הטוב "מידך" המיותר וגבי שלמים כתוב (ויק'
 י' ל') ידיו תביאנה מה התם מנופה אף כאן מנופה: י
 לאו דוקא תחמיו ממש שנגעות זו בזו אלא כדאימא למשנה
 (בכורים ג' ו') ואוחזו (המביא) בשפתותיו (של הטוב) וכהן
 מניח ידו תחמיו (של הטוב), וכן כתב רש"י בגמ' שבעלים
 אוחזים בשפת הטוב וכהן מניח ידו תחת זוליו עכ"ל, משום
 שאפשר לעשותו בלי חליצה, משא"כ בחלבי השלמים שאי
 אפשר, א"כ כך מצוה ואין יד הבעלים חליצה (רא"ם),
 ולפי"ו יהיה פי' מידך מחלי ידך שעד עמה אחזת אותו
 לבדך ומעמה לקחו מידך ויהיה בשותפות: יא) כדאימא
 בגמ' אומר אדם גנותו וזערו (דהיינו ארמי אובד אבי וגי')

(ספרי - בכורים א' ע'): (7) ולקח הכהן הטוב מידך.
 להקיף אוחזי (ספרי), כהן מניח ידיו תחת יד
 הבעלים ומניף (סוכה מ"ז): (ה) וענית. לשון הרמח
 קולי" (סוכה ל"ג): ארמי אבד אבי. מזכיר חסדי
 המקום (ארמי אובד אבי לבן בקש לעקור את הכל
 האוי) כשרדף אחר יעקב (י), ובשזיל שחשב לעשות
 חשב* לו המקום כאילו עשה (ספרי), שאומות העולם
 חושב להם הקב"ה מחשבה (רעה) כמעשה ירוש' פאה
 א' י: וירד מצרימא. ועוד אחרים זאו (עלינו)*
 לכלותינו שאחרי זאת ירד יעקב למצרים: במתי
 מעט. בשבעים (פשי"י) (ספרי):

שינוי נוסחאות מעלה. אחריו.

בכול רס, והכרחם אפשר מלמדין שם במשנה מקרא בכורים מהר גרזים בג"ש, וענית, וענו הלויים, שצריך לאומרה בלשון
 הקודש, ושם זהר גרזים כתיב קול רס (מ"ל), ואינו מלשון תשובה וענייה, שלא היחה כאן שום שאלה (רא"ם): יב) כי
 חסדי המקום שנתן לו הארץ הוא יומר ניכרת אחר ההקדמות הללו, שהצילנו מן האבדון ומן עבדות עולם ונתן לנו ארץ
 מלאה כל טוב, ולפי"ו אין קושיא שחפר מן הכתוב שהקב"ה הצילנו מלכד, כי לא חסד זה הוא המכוון, אלא חסד של נתינת
 הארץ: יג) הנה לכאורה נראה דעת רבינו לפרש תיבת אובד שבה ההוה במקום עבר, אובד כמו אבד, ועל זה הקשה הגאון
 ראב"ע והרד"ק ועוד פשטנים בעלי דקדוק, שאבד או אובד פועל עומד הוא ואינו יוצא לאחר והיל"ל מאבד או מאבד,
 ותפסו את האבן עזרא המפרשים בטענה שאם קבלת מו"ל הוא כן אין אנו משגיחים בדקדוק, וכמה פעמים מציינו בחזרה
 מלה זרה, וכולל לומר שדעת רבינו לפרש פירוש המלות עו"ה, לבן הארמי עשה את אבינו להיות אובד, כלומר מחמת
 רדיפתו ורצונו שרצה לאבדו חשב יעקב אע"ה את עצמו כאילו הוא אובד כלומר אבד (מ"ל), וכן פירשו האוהב"ה"ק, וכן
 נראה מלשון הספרי וז"ל ארמי אובד אבי מלמד שלא ירד יעקב לארס אלא להאבד ומעלה על לבן הארמי כאילו איבדו עכ"ל,
 וזה נחת ג"כ לשון הוה של אובד, והאבן עזרא ז"ל בעצמו כן פירש את תיבת אובד, אלא שנראה לו על פי פשוטו
 שהאבדות היה שהיה עני וגם במצרים היינו גרים ולא ירשו את הארץ מאבותינו, אלא הקב"ה נתנה לנו, וזה דלא כדברי
 חז"ל: יד) ופי' מתי אנשים, נפשות, כמו (ברא' ל"ד ל') ואני מתי מספר, ואשמעין עוד בזה שאין ויגר שם במתי מעט,
 אלא וירד במתי מעט, שמיד שיבש שם ויפרו וירצו מאוד, כלומר וירד מצרימא (כדי לגור שם) במתי מעט (ב"ב):

אור החיים

בקריאה ולא צבחה"י): לשון החללה כמו (איוב ג') ויען איוב, ואפשר שהוא
 ה. וענית ואמרת. אמר וענית"י, יש מפרשים עוני כאדם פחות שקבל טובה גדולה ממלך שמעני

אור בהיר

שאינו קורא. יג) שהמיעוט הוא דוקא על הגדתי לא על הבחתי. יד) ומה היה השאלה.

אור החיים

עלמו לפניו בלב נשבר כמו כן הוא יכניע עלמו לפני ה' ויאמר ארמי אוצד אצי כי אצינו היה אוצד והועה"י וגולה במלרים במתי מעט וגו' ויוליאו ה' ממלרים ויביאו וגו' וכנגד מאמר זה שיש בו עילוי וחשיבות אמר ואמרתי"י, וכיולא בזה אמרו ז"ל (פסחים קט"ו.) צענין הגדה פסח מתחיל בגנות ומסיים בשבח:

והצצתי

זו שרומזת גם כן ביאת ארץ העליונה, ואמר ויהי כי תבא שאין ראוי לאדם לשמוח אלא כשיבא לארץ העליונה"י על דרך אומרו (משלי ל"א) ותשחק ליום אחרון, כי שמחת עולם הזה אינה אלא הכל ורעות רוח, וחזר ופירש על איזה ארץ מדבר ואמר אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה כי לזו יקרא נחלת עולם, ודקדק לומר נותן לך"י, כי צערך מה ששוכ עולם העליון כל מה שיסגל אדם צעדו לא יגיע לחלק מאלף אלפים משויו, ולזה אמר נותן לך בתורת מתנה, ולד שרריך האדם לטרוח בעולם הזה לקיים תורה ומצוות לזה אמר וירשחה, ואמר וישבת בה על דרך אומרים (ברכות י"ז) נדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם, ואומרו ולקחת וגו' על דרך אומרים בספר הזוהר (ח"ב נ"ט) כי כל אשר יעשה האדם מהמלוא ומעשים טובים בעודו חי מחקבן על יד על יד עד יום נסיעתו ובהם מקבל פני המלך בדרך אומרו (ישעי כ"ח) והלך לפניך דקדק, והוא אומרו ולקחת מראשית כל פרי וגו' פירוש לא יקח בידו להקביל פני ה' אלא מדברים המובחרים"י שעשה בעולם הזה, עוד רמז אל החורה שנקראת ראשית (ב"ר א"ג) ואומרו אשר ה' אלהיך נותן לך"י יתבאר על דרך אומרים ז"ל (ברכות ל"ה.) כתיב לה' הארץ ומלואה וכתיב והארץ נתן לבני אדם לא קשיא כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה ע"כ, הרי שאחר

שיעשה האדם מה שלוה ה' נחשב הדבר שבאמלעותו עשה המעשה שהוא נותן לו במחנה, שזולת זה כל מעשה האדם אין לו בו יתרון כי לפי שמפעלו כולו הוא באמלעות עולם שהוא צו"י ולה' הארץ ומלואה, לזה אמר אשר ה' אלהיך נותן לך"י, ואומרו ושמת בטנא ירמוז שרריך כל מפעלות הטובות שעשה יהיו על פי דבריהם, כאומרו (לעיל י"ז י"א) על פי החורה אשר יורוך ועל המשפט וגו', ובחורה והמשפטים ביארו אותם חכמים צם מסכתות כמנין טנא, שזולת זה הגם שיעשה כל מצות שבטולם ישרף הוא והס, ואומרו והלכת אל המקום וגו' לפי שצולית הנפש לעולם העליון לא תלך תכף ומיד להקביל פני ה' עד שיכין עלמו צפרודור, ויש שמחשככים עד שצעת ימים, או חדש, או ימים כאמור בספר הזוהר (ח"א פ"א), ואחר כך עולה לגן עדן העליון הנקרא נרור החיים, והוא המקום אשר יבחר ה' לשכן שמו שם, ואומרו ובאת אל הכהן על דרך אומרים ז"ל (תגיגה י"ב), זוהר ח"א פ"י) כי מיכאל עומד לכהן לפני ה' להקריב הנפשות לפני אלהי עולם, ואליו יאמר כדברים האלה הגדתי היום וגו', ואומרו אשר יהיה בימים ההם"י, יתבאר על פי דבריהם שאמרו שישתנה הכהן העומד שם, לא ולמד מה שאמרו בזוהר חדש (ריש פ' לך) צענין מיכאל אימתי זכה להיות במצב זה שהוא מעת שהעלה נפשו של דוד לגן עדן העליון אחר שצנה שלמה בית המקדש וכו', הרי שלפעמים ישתנה הכהן לזה אמר אשר יהיה בימים ההם"י, ואמרת אליו הגדתי היום לה' כי באתי אל הארץ היא ארץ שממנה בא"י, ואמר נשבע ה' לתת לנו היא ארץ ישראל שבאמלעותה ישיגו קיום התורה ומצוות ומעשים טובים"י, ואמרו ולקח הכהן הטנא מידך פירוש שלא יקבל שר עליון

אור בהיר

בו) כנראה שהמחבר ז"ל מפרש תיבת ארמי עיר ארם נהרים כלומר עניים ושפלים היינו בארם ובמלרים וסוף היה שהגבהתו ונתת לנו ארץ מלאה כל טוב. (טז) פי' וזוה מיושב הכפל. (יז) שכל עוד שהוא חי מי יודע מה יולד יום. (יח) הלא ארץ עמל רב להגיעו ואיך קראו ממנה. (יט) זה פי' מראשית. (כ) הלא הכל צדי שמים חוץ מיראת שמים. (כא) פי' היאך יקווה האדם לתשום שר עבור מצות שעשה הלא אינו יכול לעשות שום מצוה בלא קנייני עולם הזה למשל לנתינת דקה ארץ מעות והמעות הלא אינם שלו. (כב) פי' אותן מצות חקק בידך שעשית מקנייני עולם הזה אחר שעשית מה שמוטל עליך, והקדוש ברוך הוא כבר נתנה לך. (כג) הלא מיכאל הוא שהיה הוא שיהיה. (כד) פי' במדריגה שיהיה אלו. (כה) עולם השפל הזה. (כו) פי' נחמה לך.

אלה הבא בידו הרמוז בתיבת ואומרו וענית יעשה האדם צ עליון, לא ולמד יבא במשפט עי לעמוד לפניו כי אם מעשהו יו חשוכה לה"י) יתברך כמלכות ה' ארמי אוצד גדול כאומרו) שמרמה הצריו פירוש אדם ה כ"י) אציק הו ולדורות הבאים הרע"י, והוא ומהריון, עוד אומרו (תהלים עוד ירלח אוצו של השטן לא כאומרים צוהי המונע האדם בלבד אלא ויר הילר שהוא גו הקרוצים אליו וחפלים באשר אשר התעיב כ חטא האדם נ מיתח לכאדם,

הגם שענין הזה הו הלכו בו עכ"ו קדוה הקודש ומשם תלף וזה התנלות על מ גופו של אדם הדי גם ירד מלרימה וו הוא אי אפשר לכו

וַיִּרְעוּ אֶת־נֹוֹ אֶת־נֹוֹ הַמִּצְרִים וַיַּעֲנִינוּ
 וַיִּתְּנוּ עֲלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה: וַנִּצְעַק אֶל־
 יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־
 קִלְנוּ וַיֵּרָא אֶת־עֲנִינוּ וְאֶת־עַמְלָנוּ
 וְאֶת־לַחֲצֵנוּ: וַיּוֹצֵאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם
 בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרֶעַ נְטוּיָה וּבְמֵרָא
 נִדְלָ וּבְאֵתוֹת וּבְמִפְתִּים: וַיְבִאֵנוּ

ו ואבאישו קנא מצרים וענינא
 ויהבו עלנא פלחנא קשיא:
 ז וצלנא קדם י אלהא
 ראבדתנא וקביר י צלותנא
 ונלי קדמוהי עמלנא ולאיתנא
 ודחקנא: ח ואפקנא י ממצרים
 בידא חקיפא ובדרעא מרממא
 ובחזונא רבא ובאתין ובמפתין:
 ט ואיתנא לאתרא הרין ויהב קנא

אור החיים

אלה מתנת חנם, ואמר לך לשלול זולתו לא מלאך ולא
 שרף יזכה לזה, גם ירמוז במאמר בכל הטוב אל
 החורה כאומרם ז"ל (ברכות ה'). ואין טוב אלא
 חורה, שאם היו בני אדם מרגישים במחיקות
 ועריבות טוב החורה היו משתגעים ומתלכטים
 אחריה ולא יחשב צעיניהם מלא עולם כסף וזהב
 למאומה כי החורה כוללת כל הטובות שבעולם,
 ואומרו ולצורך כי לא לנשמה לבד יגיע הטוב אלא
 גם לבית הנשמה שהיא רוח ונפש שהם משכן
 הנשמה^י כל אחד יתעדן כפי יכלתו, ואומרו והלוי
 יתבאר על פי דבריהם ז"ל שאמרו בזוהר (ח"ב ל"ד)
 וזה לשונם וזה יתיר יהבין ליה נשמתא וכו' וזה
 יתיר יהבין ליה נשמתא מאור האילנות וכו' ע"כ,
 ולצחינה זו יקרא הכתוב לוי לפי שמחלוות עם
 האדם מחדש, ואומרו והגר יתבאר על פי דבריהם
 ז"ל (זוהר ח"ג רי"ז). שאמרו כי כשיגיע ליד אדם
 מלוא מאותו מלות שאינם נוכחות חמיד אותם
 הנשמות שכבר נסתלקו מהעולם והם חסרי מלוא
 זו באים וגרים עם העושה המלוא על זה הדרך
 קרובים לשכר ורחוקים מן הכפסד^י כאמור
 באורך בדברי המקובלים, וכנגד צחינה זו אמר

חלב ודבש על דרך אומרו (שה"ש ד') דבש וחלב
 תחם לשוק^י, ואומרו ועתה הגה פירוש אומרו
 ועתה לשון תשובה ששב לפני ה' על פרטי דקדוקי
 המלות, והגם שהכתוב מדבר צמי שכבר זכה בגן
 עדן שלמטה אף על פי כן כדי לזכות לגדר עליון
 ודקדקו עליו ביותר, והוא סוד המשפט שיטפוט ה'
 לעתיד לצב צעמק יחושפט (מדרש תהלים ח')
 שממנו פחד ורחב שמואל כשהעלתו בעלת אוב
 (תגיב ד'), ואומרו הכה הצחתי את ראשית וגו'
 אשר נתח לי^י כמו שפירשתי למעלה במאמר אשר
 ה' אלהיך נתן לך, ואומרו והשתחווית לפני ה' בזה
 העיר ה' רוח חיים בטובה המופלאת בעדות
 המופלג אשר יזכו אליו הדיקים, והוא שתתקרב
 נפש הדיק לפני אור הנערב ותשתחוה לפניו באין
 מסך מבדיל אשרי נפש אדם שתגיע לגדר מופלג
 כזה, והוא אומרו והשתחווית לפני ה' אלהיך שם
 תכיר הנפש אלהי^י, ואמר סמוך לזה ושמת
 בכל הטוב על דרך אומרו (תהלים קמ"ה) טוב ה'
 ולהעירך על זה^י אמר בכל הטוב פירוש דבר
 הכולל כל הטוב ואין זה אלא הקב"ה שהוא מקור
 הטוב, אשר נתן לך פירוש כי דבר זה אין ערך אליו

אור בהיר

שמאלית. מוב) כלומר שעשוע ותענוג גדול. מב) שמלות הללו עשיתי באמצעות קנייני עולם הזה אשר כבר נתתה
 לי. מד) לזה אמר אלקיך כתיבו. מה) שכונתו על הקב"ה. מו) כמו שמוצא הדבר בפרשת אמור בפסוק וצת סהן,
 שהנפש ממוצעת בין הגוף ורוח, והרוח ממוצעת בין הנפש והגשמה, שכל זה לא יוכלו עמוד, ואם כן הם ציפו ומשכנו. מז) פי'
 בעשות המלוא באים אליו, ובעשות ח"ו דבר לא טוב בורחים ממנו.

אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ
 הַזֹּאת אֲרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ: וְעַתָּה
 הִנֵּה הִבֵּאתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרֵי הָאֲדָמָה
 אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִּי יְהוָה וְהִנְחִיתוּ לִפְנֵי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
 וְשִׂמַּחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתֶךָ אַתָּה וְחַלּוּי
 וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: שְׁנֵי יָב כִּי תִבְלֶה
 לְעֵשֶׂר אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂר תְּבוּאָתְךָ בַשָּׂנֶה

יֵת אֲרֶעָא הִדָּא אֲרֶעָא עֲבָדָא
 חֶלֶב וְדָבָשׁ: וַיִּכְעַן הָא אִיתְתִּי יֵת
 רִישׁ אֲבָא דְאֲרֶעָא דִּיהִבֵת לִי יֵת
 וְתַחְתָּנָה מְדָם יֵת אֲלֵהָךְ וְתַסְנוּר
 מְדָם יֵת אֲלֵהָךְ: יֵת וְתַחְדֵי כִבְלָ
 מִבְתָּא דִּי יִהֵב לְךָ יֵת אֲלֵהָךְ
 וְלֵאנָשׁ בֵּיתְךָ אִתָּה וְלֵוְיָאִי וְגִיּוּרָא דִּי
 בִּינְךָ: יֵב אֲרִי תַשְׁצִי לְעֵשְׂרָא יֵת
 כֶּר מַעֲשֵׂר עַל־תְּךָ בְּשָׂתָא

תְּלִיתָאָה שׁ
 לְלֵוְיָאִי לְגִיּוּרָו
 וַיִּכְלֹן בְּקִרְוֵי
 מְדָם יֵת

שנים לענין כ
 מה להלן חג
 לומר כי חכלו
 שהמעשרות י
 שלקטין* חו
 כלין בפסח
 מעשרותיו ו

(ספרי): שנת
 מעשר אחד
 שלפניה, שש
 (בהן)* מעש
 תקחו מאת
 שנאמר (ד"ג)
 תירושך ויֵלֶכֶ
 בשנה השליש
 חלל האחד ו
 יתן מעשר ט
 הרי מעשר ו
 (ספרי - ר"ה י)
 כדי שצטן (י)
 (פחות) מחל
 לפני ה' אז
 בערתי הג
 רצוני (שס)
 של שתי שני
 שני שפירותיה ו
 ה"י ולא אמר
 בכורים דכתיב
 על רוב חסדיו
 פסח והביעור
 הפירות (או)
 מוצת), מעשר
 הרביעית יהי

רש"י

לקט בהיר

(ט) אל המקום הזה. זה בית המקדש (שס): ויתן
 לנו את הארץ. כמשמעו (שס): (ו) והנחתו. מגיד
 שנעלו אחר הנחת* הכהן (ספרי) ואוחזו בידו כשהוא
 קורא וחוזר ומניף (ספרי - סוכה מ"ז): (יא) ושמת
 בכל הטוב. מכלן אמרו (י) חין קורין מקרא בכורים
 חלל בזמן שמחה מעלרת ועד החג שאדם מלקט
 תבואתו ופירותיו ויינו ושמןו חבל מהחג* וחילך
 מביא ולינו קורא (ספרי - בכורים א' י - פסחים ל"ה): אתה
 וחלוי. חף הלוי חייב בכורים (י) אם נטעו בחוך
 עריבס (ספרי - מ"ש ב' י"ח): ודהגר אשר בקרבך.
 מביא ולינו קורא (י) שאינו יכול לומר לאבותיו (ספרי
 - בכורים א' ד'): (יב) כי תבלה לעשר את כל
 מעשר תבואתך בשנה השלישית. כשתגמור
 להפריש מעשרות* של שנה השלישית (י) קצט זמן
 הביעור והיודוי צערב הפסח של שנה הרביעית (מ"ש
 ב' ו) שנאמר (ד"ג כ"ה) מקלה שלש שנים תוליא וגו',
 נאמר כאן (י) מקץ* ונאמר להלן (ל"א י) מקץ שבע

טו) וההכרח לזה (חון ממה שלא שייך לומר מקום על
 הארץ) שהלא ויתן לנו את הארץ הוא בהכרח שהוא
 כמשמעו ואי אפשר לפרשה באופן אחר א"כ זה מכריחו
 לומר שמקום הזה הוא ביה"מ (ספרי), ומה שהפך הכתוב
 את הסדר, הלא קודם באנו אל הארץ ואח"כ אל המקום
 הזה, שצדכר ביארתו אל המקום הזה פי' צדכר שעמידים
 אנחנו לעבדו צדכר מקדשו נתן לנו את הארץ הזאת
 (ספרי): טז) בגמ' סוכה ר' יהודה אומר והנחתו זו
 תנופה פירש"י דבראש הפרשה נאמר ולקח הכהן הטנא
 מיך והניחו לפני ה' וגו' ובסיפא נאמר והנחתו מכלל שחזר
 ונטלו ולמה נטלו לתנופה עכ"ל: (יז) שאל"כ מה זאת
 ושמת הלא בכורים הם לכהן ואסורה לזרים (ג"א), ובפרט
 אומרו בכל הטוב והוא לא הביא רק מעט פירות
 (מ"ל): (יח) מביא וקורא, וכן כהן שיש לו שדה
 (רמב"ם): (יט) פי' לזה פרט הכתוב את הגר לצדו, הלא
 חייב בכל המלות, מפני שמשונה דינו שאינו קורא, וזה כחד
 תנא סס: כ) תיקן בזה את הלשון, כי תיבת חכלו פירושו
 לפעמים כליון, ואמר להפריש שלא תפרש תיבת לעשר
 לעשות מעשר, כי זה חין לו שחר לומר כי תעשה מעשר את המעשר, לזה אמר שפירושו להפריש את המעשר, ואמר של שנה
 השלישית, שכל זה משמע שעתה אתה מעשר תבואה של כל הג' שנים, וזה חין לעשר בכל שנה ושנה בזמנו, לזה אמר
 שפירושו שהחלת לעשר בשנה הא' ואח"כ בשנה הב' ועמה כשמעשר תבואה של שנה ג' אתה גומר הפרשת כל המעשרות
 (ועיין לקמן אות כ"ד), ואמר קצט זמן הביעור, לפי שפשוט משמעות הכתוב משמע שמיד אחר שגמרת להפריש
 המעשרות תיפך ונתת ללוי וגו', כלומר תעשה הביעור מיד, לזה אמר שלא כן הוא חלל קצט זמן הביעור (קניול): כא) שנה
 שנה השלישית מן שמיטה, ובהכרח כן, שהמדובר כאן ממעשר עני כלקמן ואינו נוהג רק בשנה השלישית שאחר השמיטה,
 והוא הדין בשנה שישית, שצדכר הרביעית החליל הסדר עוד הפעם א"כ שנה שישית היא ג"כ שלישית (רא"ם): כב) לא

שנינו נוסחאות הנפת. מן התב. מעשר. י ק.
 לזה אמר שפירושו להפריש את המעשר, ואמר של שנה
 השלישית, שכל זה משמע שעתה אתה מעשר תבואה של כל הג' שנים, וזה חין לעשר בכל שנה ושנה בזמנו, לזה אמר
 שפירושו שהחלת לעשר בשנה הא' ואח"כ בשנה הב' ועמה כשמעשר תבואה של שנה ג' אתה גומר הפרשת כל המעשרות
 (ועיין לקמן אות כ"ד), ואמר קצט זמן הביעור, לפי שפשוט משמעות הכתוב משמע שמיד אחר שגמרת להפריש
 המעשרות תיפך ונתת ללוי וגו', כלומר תעשה הביעור מיד, לזה אמר שלא כן הוא חלל קצט זמן הביעור (קניול): כא) שנה
 שנה השלישית מן שמיטה, ובהכרח כן, שהמדובר כאן ממעשר עני כלקמן ואינו נוהג רק בשנה השלישית שאחר השמיטה,
 והוא הדין בשנה שישית, שצדכר הרביעית החליל הסדר עוד הפעם א"כ שנה שישית היא ג"כ שלישית (רא"ם): כב) לא
 כאן צדכר זה, חלל כאן חלל שנת הביעור, והוא כפי' ראה דכתיב מקלה שלש שנים תוליא:

בבית היין ומזמר כי זרע הרבה תבואה ואותו שזרע מעט הולך בכל יום ויום ובכל שעה ושעה ומנכש את התבואה מקוצים ומברקנים ושאר דברים המפסידים ואותו השוטה שזרע הרבה אין משגיח על תבואתו מחמת גובה לבו כי יש לו הרבה בין כך ובין כך עלה תבואתו קמשונים וחרולים וגדר אבנים נהרסה ושסהו כל עוברי דרך, ויש בזה רמז במשלי שאמר שלמה המלך

ע"ה (משלי כה, ל) על שדה איש עצל וגוי עיין שם כי קצרתי, והמשל הנ"ל נוקב ויורד לעמקות למי שיש לו לב להבין ולהשכיל ועין לראות ולהשגיח בעיניו טבא ופקיחא על עניניו ועל מעשיו אם מעט ואם הרבה, וזהו רני עקרה לא ילדה על דרך נושא משך הזרע כי רבים בני שוממה מבני בעולה פירושו בלי תבואה והלך ילך ובכה נושא משך התבואה והמשכיל יבין.

פרשת כי תבא

ושמחת בכל הטוב וגוי. יש לפרש על דרך (סנהדרין קא.) כל האומר דבר בעתו מביא טובה לעולם, והוא שמרמו ושמחת היינו כל השמחה שלך יהיה בכל הטוב היינו שהשי"ת יעזור לך שתאמר דבר בעתו לפי העת והרגע הצריך לעת ההיא ובוזה תביא טובה לעולם וזה יהיה כל תענוגך ושמחתך והבן.

עוד ירמוז על דרך (ישעיה לח, ג) והטוב בעיניך עשיתי ודרש גמרא (ברכות י:) בזה שסמך גאולה לתפלה, ולכאורה איך מוכח מזה, ויש לדקדק דהוה ליה למימר וטוב בעיניך מאי והטוב והוא שמרמו ה' טוב, טוב זה גאולה כמו שכתוב (ויח ג, יג) אם יגאלך טוב יגאל ותפלה היא ה' אחרונה וזהו וה' טוב בעיניך עשיתי שסמך גאולה לתפלה ואיתא בגמרא (ברכות ט:) רב ברונא זימנא חדא סמך גאולה לתפלה ולא פסק חוכא מפומא וכו', וזהו ושמחת בכל הטוב היינו גם כן ה' טוב פירוש שהשי"ת יעזור לך שתסמוך גאולה לתפלה אז ושמחת כמאמרם ז"ל והמשכיל יבין.

עוד יש לפרש על דרך שאמרתי על פסוק (בראשית כד, א) ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל היינו שבירך אותו במידת כל, ואיתא בזוהר הקדוש כל הוא רזא דמהימנותא וזהו גם כן ויתן את כל אשר לו ליצחק היינו שמסר מידת כל רזא דמהימנותא אשר לו ליצחק וזהו ארץ אשר לא תחסר כל בה כנ"ל וכן אמר יעקב גם כן (בראשית לג, יא) וכי יש לי כל היינו שחנני ה' במידת כל ולכך לא יהיה לי שום חסרון במה שתקח מידי המתנה, וזהו גם כאן הבטחה שלימה ושמחת בכל הטוב היינו שתזכה

להשיג מידת כל שהיא שלימות וכללות הטוב כי דורשי ה' לא יחסרו כל טוב והבן.

עוד ירמוז על דרך דאיתא בכונות ה' פעמים דין שמספרם ש"ך נמתקין בה' אלפיך של אדני עיין בכונת אדני שפתי תפתח ונמתקין הדינים ונעשה מרע טוב, והוא שמרמו ושמחת בכל ה' טוב שעל ידי ה' אלפיך ימתקו כל הדינים ויהיה הכל טוב וחסד, וזהו (ויקרא כג, מב) כל האזרח בישראל ישבו בסכות כי אזרח מספר גבורה, והוא שאמר האזרח היינו ה' אזרח שנמתקין הגבורות בה' אלפיך ישבו בסכות ששם הוא בחינת שמחה כמו שכתוב (ויקרא כג, מ) ולקחתם לכם וגוי ושמחתם לפני ה' אלקיכם והבן.

עוד ירמוז על דרך (ברכות ה.) אין טוב אלא תורה. ואיתא (תגינה יב.) וירא אלקים את האור כי טוב לגנוזו וגנוזו לצדיקים ואמר א"י זללה"ה שגנוזו בתורה, וזהו ושמחת בכל הטוב היינו ה' טוב רצה לומר שתזכה לה' אורות של ה' חומשי תורה שהאור נגנוז בהם והיינו שתזכה לתורת אמת והמשכיל יבין, כי כל שמחתך לא תהיה רק בתורה כמו שכתב אור החיים אלו הוי ידעי ישראל עריבות ומתיקות התורה אמיתית כמעט היו משתגעין ויוצאין מרעתם מחמת מתיקות ועריבות התורה והבן.

בערתי הקודש מן הבית וגם נתחיו ללוי וגוי. יש לפרש הרמז בזה על דרך (אבות פ"ג, משנה כ"א) אם אין חכמה אין יראה ואם אין יראה אין חכמה, והנה ידוע בית היא יראה כמו (שבת לא:) תרעא לדרתא וכו' וקודש היא חכמה כידוע, והוא שאמר בערתי לשון הבערה והארה

שהארתי הקודש היינו על ידי יראה שנקו ללוי לשון דביקות היי שרוצה לדבק ולקרב ע את ה' האמרת ה להיות לו לעם סגולה. הידוע ישראל עלה במח והם היו גורמים עיקר מחדש בכל יום מעשה מחדשים בכל יום מעשה התחדשות שמחדשים ה הבריאה, וזהו את ה' להיות בריאת העולם א ר'קיע מ'ים כידוע שבי ואתה ישראל פעלת ז מעשה בראשית וה' שהשי"ת נותן לך גם כן כן לפעול בעבודתך זו חדשים בצירוף תיבת יבין.

אזרח אשר לא יקים לכאורה היה ראוי לומר ולא יקים אלא שבכאן אשר לא יקים היינו לו התורה והמשכיל יבין. ובאז עליך כל הברנ להבין זה שאין לו ב לומר להיפך שהוא שהברכות ישיגו אותו שהתפלל דוד המלך ע וחסד ירדפוני וגוי, והיי מן הטוב מחמת קוצר ז טוב ולכך התפלל דוד ו ירדפוני שהם ירדפו אח יודע לרדוף אחריהם, כל הברכות והשיגוך ברוך טנאך ומשא שאמר א"י זללה"ה טנ"א ראשי תיבות ט"ע על דרך (ברכות לד:) אם וברוך, הוא לשון הכ ותיחד בתפלתך טעמיני

בא מחנה אפרים

מחנה אפרים

יוצא לאור ז"ל מוסד מ"ר

אשית
לשון
נים כי
חכמה
היראה
פניה
בן.
ברא
המיחד
יספורי
ן של
איה

סופי
זרגום
ז שאי
ש בו
שיבא
ק את
תו מן
עדיין
חכמה

ל דרך
ה אל
יה רק
לככות
אור
זמרזו
משה
משה
יה על
זלקים
ישתור
כולו
ז כאן
למה
זרגום
ברא
שיהיה
תאחד

ולעשות מחומר צורה ולא יהיה בו שום חומריות כלל רק בחינת אלוקות והבן.

ד וירא אלקים את האור כי טוב. ואיתא במדרש כי טוב לגנוז וגנוז לצדיקים וכו' משתמשין צדיקים בכל דור ודור (תגיגה יב.) עיין שם, ושמעתי מא"י נ"ע זללה"ה היכן גנוז האור ההוא נאמר שהשי"ת גנוז בתורה (עיין בוהר הקדוש בהשטות ח"א רסד.) ולכן משתמשין צדיקים בכל דור ודור באור ההוא היינו על ידי התורה שיש בה אותו האור שיכולין להסתכל בו מסוף העולם ועד סופו כמו שראו עיני ממש כמה מעשיות מה שכתב לדודי זקני המנוח ר' גרשון קוטיבוור ז"ל שנסע לארץ הקדושה איך שראה אותו בשבת בחוץ לארץ ומה זה עשה בחוץ לארץ והשיב לו דודי זקני באגרת שבאותו שבת עשה איזה גכיר ברית מילה בחוץ לארץ ושלח אחריו להיות מוהל אצלו וכהנה וכהנה אשר קצרה היריעה מהכיל אשר הסתכל ממש מסוף עולם ועד סופו והכל היה על ידי אותו אור שנגנו בתורה, ויש לומר שזה מרומז כאן בפסוק כי הבעל הטורים פירש את האור בגימטריא בתורה נמצא מבואר ממש בפסוק וירא אלקים את האור כי טוב לגנוז והיכן גנוז באת האור ממש היינו בתורה שהוא מספר את האור והבן.

ויבט אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה. יש לומר בדרך רמז על פי מאמר חז"ל (ברכות ו.) כל העולם לא נברא אלא בשביל זה וכל העולם לא נברא אלא לצוות לזה עיין שם, העולה משם דעיקר בריאת העולם וכל ישראל היה רק כשביל צדיק אחד שעובר השי"ת תמיד באמת ובתמים ובאהבה שלימה, וכשהצדיק מעורר חשקו ומשתוקק להדבק באלהים חיים ממילא נמשכו אחריו כל ישראל שכולם נקראים מלאכתו שבשבילו נפעלו ונבראו, וזה שאמר הכתוב ויכל הוא לשון חימוד וחישוק כמו (תהלים קיט, פא) כלתה לתשועתך נפשי (עיין בית יוסף ארי"ה סימן רפ"א) היינו כשהצדיק שהוא בחינת יום השביעי שהוא שבת מעורר השתוקקות ומדבק עצמו לאור פני מלך חיים אז הוא מפעיל פעולת התשוקה בכל הנבראים שהם כולם מלאכתו אשר עשה על דרך הנ"ל כי כולם לא נבראו אלא כשבילו והבן. עוד יש לומר שמרמז על דרך

שכתוב בוהר הקדוש, כד עייל שכתא וכו' וכל דינין מתעברין מינה, וזה שאמר הכתוב ויכל שיכלה אלקים היינו הדינין, ביום השביעי כד עייל שכתא כל הדינין בטלין ומבוטלין ורחמים גוברים והבן.

ויאמר אלקים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע וגו', ותוצא הארץ עשב מזריע זרע למינהו. ודרשו חז"ל (חולין ס.) ובדשאים לא נאמר בצווי למינהו אך מעצמם נשאו קל וחומר וכו' עיין שם, וזהו על פי פשוטו שהיה קשה לחז"ל למה לא צוה השי"ת בדשאים למינהו, אך התירוץ הוא שהשי"ת ידע שהדשאים ישאו קל וחומר בעצמם מאליהם. אבל יש עוד בזה ענין נסתר אחר אשר חנן ה' דעת לאדם לתדש בתורתו הקדושה איש איש על עבודתו ותורתו ואור נשמתו אשר חנן ה' ברחמי וברוב חסדיו, דהנה איתא במדרשים על פסוק (בראשית לט, יא) ויבא הביתה לעשות מלאכתו נכנס לעשות צרכיו אך נתגלה לו שם דיוקנו של אביו (סוטה לו.) וכזה נח דעתו להתגבר על יצרו, והוא מרומז בתיבת ואין איש איש שם, אבל דיוקנו של אביו היה שם, ולכן יש סגולה ועצה להנצל מהרהורים רעים ח"ו או תאות זנות ח"ו לצייר לפניו דיוקן של אביו וזה מוליד בו כח קדושה וינצל בזה מהיצר הרע ומכל התאוות רעות עד כאן שמעתי או ראיתי כתוב באיזה ספר, ואפשר לקרב זה אל השכל שיועיל זה להנצל מהיצר הרע על פי ששמעתי מא"י נשמתו עדין רבי ישראל בע"ל שם טוב שאמר שכתוב בספר ברית מנוחה (דף ז): דפוס וורשא תרמ"ד) שתכמה נקרא קברות התאוה כי כשאדם דבוק בחכמה ממילא כל התאוות בטלין ממנו ולכן נקרא קברות התאוה היינו שעל ידי החכמה הוא מקבר ומבטל כח התאוה מעליו, ועל פי זה אמרתי פירוש הפסוק (דברים כג, טו) והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר כי קודש נקרא חכמה כידוע והוא השכל של אדם וכשהוא מדבק מחשבתו ושכלו בחכמת התורה ואלהות ומנהיג כל איבריו בזה השכל פועל שנעשים כל האברים שלו רוחניות רק חכמה ושכל כיון שדבוקים אל השכל וזהו שהצדיקים קדושי עליון מהפכים החומר שלהם לצורה שהוא החכמה והשכל ונעשה כולו חכמה, וזה

ה' ששים המה מלכות ושמונים פילגשים ופתגמי אוריתא
 בצחותא: ח בארין קמו
 יונאי וכגשו שהין מלכין מפגוי דעשו, מלובשי שריונין רובין על פוסין ופרשין, ותמנין

רש"י

(ח) ששים המה מלכות. אצרהס וינאי יריכו, בני קטורה שש עשרה (ומרו) יקשו מן מדין ישנק, שות, שגא, דין, עיפה, עפר, חנוך, אבידע, אלדעה, אשוריס, לטוסיס, לאומיס, גראשית כה ז, ישמעאל ונניו שלש עשרה (ישמעאל, נביות, קדר, אדבאל, מבסס, משמע, דומה, משא, חדר, חומא, יטור, נפיס, קדמה, שס יג טו), יחק ונניו שלשה בני יעקב שנים עשר, בני עשו שש עשרה (אליפו, רעואל, יעוש, יעלס, קרת, מינון, אומר, נפו, געמס, קנו, תמנע, עמלק, נמס, זרת, שמה, מזה), דצברי הימים (ה א לה), הרי ששים, ואס תאמר לא מהס תמנע שהיא אשה, אצרהס מן המנין: ושמונים פלגשים. נח ונניו עד אצרהס, כל מולדות ינאי המינה שמונים ממלאס (נח, שס, חס יפס, גמר, מגוג, מד, יון, חולל, משך, מירס, אשכנז,

מצודת דוד

גדול): (ח) ששים המה מלכות. יתכן שבגשי המלך שלמה שהיו שבע מאות שרות; והיו בהן ששים מופלגות כיופי ובמדות חמודות, ובג' מאות פלגשיו היו בהן פ' שהן מופלגות כיופי וכו'. כאילו החשוק ישלח דברו לאמר הנה בגשי המלך השרות יש ששים מופלגות כיופי ובמדות חמודות, וכן בפלגשיו יש

אבן עזרא

(ח) ששים המה. מפרשים הוציאו מספר ששים ושמונים בני נח ובני אברהם עם בני עשו בן בנו:

מדרשי חז"ל

(ח) ששים המה וגו'. רבי חייא צפורה פתר קרא באומות העולם, ששים המה מלכות ושמונים פלגשים, ששים ושמונים הרב ק"מ, ארבעים מהם יש להם לשון ואין להם כתב וארבעים מהם אין להם לשון ויש להם כתב, ועלמות אין מספר, השאר מהם, שאין להם לא כתב ולא לשון, יכול אף ישראל כן, תלמוד לומר ואל היהודים ככתבם וכלשונם. ר' לוי פתר קרא באומות העולם, ששים המה מלכות ושמונים פלגשים, ששים ושמונים הרי ק"מ, שבעים מהם מכירים אבותיהם ואין מכירים אמותיהם, ושבעים מהם מכירין אמותיהם ואין מכירים אבותיהם, ועלמות אין מספר שאין מכירין אבותיהם ואמותיהם, יכול אף ישראל כן, תלמוד לומר ויתילדו על משפחתם לבית אבותם. (שם).

ששים המה וגו'. רבי יצחק פתר קראי כפרשיותיה של תורה, ששים המה מלכות אלו ששים מסכתות של הלכות, ושמונים פלגשים אלו פ' פרשיות שכחות כהנים, ועלמות

חן ששים המה, רבו דעות חכמי קדם החוקרים באלהיות: ושמונים פלגשים. ויותר מהמה החוקרים בטבעיות:

ספורנו

אין מספר אין קץ לחוספתות, יכול שהן חולקין אלו עם אלו, תלמוד לומר יונאי תמנין אחת היא, כולן דורשין מטעם אחד, מהלכה אחת מגודה שיה אחת מק"ו אחד. (שהש"ר).

ששים המה וגו'. רבי יודן ב"ר אלעאי פתר קרא בעץ חיים ובגן עדן, ששים המה מלכות אלו ששים חבורות של צדיקים שיושבות בגן עדן תחת עץ החיים ועוסקות בתורה, ושמונים פלגשים: אלו שמונים חבורות בינוניות שעוסקות בחורה חוץ לעץ החיים, ועלמות אין מספר, אין קץ לתלמידים, יכול מפני שהן חלוקין זה עם זה, תלמוד לומר אחת היא יונאי תמנין, כולן דורשין מטעם אחד מהלכה אחת מגו"ש אחת מק"ו אחד, רבנן פתרי קראי ביצוא מצרים, ששים המה מלכות, אלו ששים רבוא שיצאו מבן עשרים ולמעלה, ושמונים פלגשים אלו שמונים רבוא שיצאו ממצרים מבן עשרים ולמטה, ועלמות אין מספר אין קץ ואין סכום לגרים. (שם).

דוכסין מפגוי דישמעאל רבבין על פילגיא, פר מן שאר עממיא ולשניא הליח להון מנין, ומניאו אלכסנדרוס מלכא עליהון לרישא, ואתו לאן דמתילא ליונתא שלימתא אוריתא בלב שלים, ובריד ומהתיה וכל עמא דישרא פלפיא אשו

השוו כלס נעלה אחת והמליכו ועלמות אין מספר. למשפח אלה: (ט) אחת היא יונאי הנצחית. לי ליונה שמה שהיא זוגה: אחת היא לאמה. מפלוקות צנתי מדרכות כלס ל

מצודת ציו

(ח) ועלמות. נערת. וכן עלמות (ט) ברה. מלשון ברור ונקי ויאשו כמו אשרי האישי (הסל)

להיותם מזרע חס השנא מהמקו פיונה בכך זוגה ותמימה באהבתו ויחידה לאמה, ושמה בה כל. מגו שילדתה, כי השתדלה לצחצחה ושבכל העמים, כי מקור מחצבתה כשראוה העלמות בכשרון מעשי ופילגשיו, היו מהללות אותה כא

ספורנו

ועלמות אין מספר. המורים עניני יונאי. שהיתה דבקה כי כיונה לבי אחת היא לאמה. לשרה תחוללכו ממנו ישמעאל: ראוה בנות ויאשרו מלכות ופלגשים מלכו (ט) אחת היא וגו'. אחת היא ישראל, שנאמר ומי כעמך ישראל היא לאמה, שנאמר הקשיבו אלי עו לאמי כתיב, ברה. היא ליולדתה, בו ראוה בנות ויאשרוה כמו שנאמר וז מלכות ופלגשים ויהללוה. כמו שנאק (שם).

אודותא
ח בארין קמו
ופרשין ותמנין

כמים, רודנים, כוש,
במא, רעמא, סנתכא,
ג להבים, נפתחים,
ז ידון, חת, יצסי,
ח רודי, זמרי, חממי,
ט, חול, גמר, משק,
פ, חמרמות, ירת,
צ, אופיר, חולה,
ק, וכסס שהמלכות
ל על הפלגשים כך
ר גדולים וימיריס
ש הגר צת מלכיס
ז ונעשית פלגש
ח (בראשית יד יז),

ירות שהן מופלגות
זי הנה אמרו ורעו
שים עצמים, וכינה
טם הנאהב מהמקום
יו, ורעו של יפת
זמים, וכינה אותם

החוקרים באלהיות:
חוקרים בטבעיות:

שהן חולקין אלו עם
זי היא, כולן דורשין
ה אחת, מקי"ו אחד.

זעאי פתר קרא בעץ
זי ששים חבורות של
צץ החיים ועוסקות
ים חבורות בינוניות
למות אין מספר, אין
ן זה עם זה, תלמוד
דורשין מטעם אחד
ד. רבנן פתרי קראי
ז ששים רבוא שיצאו
ח אלו שמונים רבוא
גלמות אין מספר אין
(שם).

דוכסין מבנוי דישמעאל
רבינו על פיליא, בר מן
שאר עממיא ולישניא
דלית להון מגין, ומניאו
אלכסנדרוס מלכא

עליהון לרישא, ואחו לאגחא קרבא לירושלם:
דמתיילא ליונתא שלימתא פלחא בלב חד למרהא,
אורייתא בלב שלים, וברירן זכותהא פיומא דנפקת
ומתתיה וכל עמא דישראל ואגיהו בהון קרבא,
פלפיא אשרי יתהון, ומלכות ארעא ושלטונא וקלסו להון:

הושוו כלם צענה אחת והמליכו את אנניהם עליהם:
ועלמות אין מספר. למשפחות הרצה נחלקו כל
אלה: (ט) אחת היא יונתי. ומכולם אחת היא
הנצחית לי ליונה ממה שהיא תמימת לב עם צן
זוגה: אחת היא לאמה. לכנסייתה, הרצה
מחלוקות צמתי מדרשות כלם לצם להצין תורה על

מצודת ציון
(ח) ועלמות. נערוה. וכן עלמות אהבוך (לפיל 6 6):
(ט) ברה. מלשון ברור ונקי: ויאשרוה. ענין הלול ושבת.
כמו אשרי האיש (מהלים 6 6):

להיותם מזרע חם השנוא מהמקום ברוך הוא והמקולל
מפי נח אביו: (ט) אחת היא. אבל רעיית הדבוקה כי
כיונה כבן זוגה ותמימה באהבתה אלי, היא אחת
ומיוחדת בכולן ואין להעריכן אליה, וזהו על כי היא
אחת ויחידה לאמה, ושמה בה כל מגמתה לפלס
מעגל דרכיה להייעשרה בכל עז. והיא ברה וצחה
בעבור אמה שילדתה, כי השתדלה לצחצחה ולמרקה
בתמרוקי הנשים. והנמשל הוא לומר הנה כנסת
ישראל היא המיוחדת שבכל העמים, כי מקור
מחצבתה היו קודש הם האבות והאמהות, והם
השרישו בלבה אהבת ה': ראוה בנות. כשראוה
העלמות ככשרון מעשיה ובהפלגת יופיה, היו
מאשרות ומשבחות אותה. וכאשר ראוה נשי המלך
ופילגשיו, היו מהללות אותה כאילו הודו בעצמן
שהיא עלתה על כלן. והנמשל הוא על חכמי
האומות שכלן מפארים את ישראל ומודים בשבחם:

מפורנו
ועלמות אין מספר. המורים עניני העולם: טן אחת היא
יונתי. שהיתה דבקה בי כיונה לבעלה: תמתי. השלמה:
אחת היא לאמה. לשרה תחוללכם, לא לאברהם שיצא
ממנו ישמעאל: ראוה בנות ויאשרוה. כענין רחב
באמרה כי ה' אלהיכם הוא אלהים בשמים ממעל
ועל הארץ מחתת: מלכות ופלגשים. מלכת שבא
ושפחותיה כאמרה אשרי אנשיך ואשרי עבדיך
אלה כו' (מ"א י ח):

מדרשי חז"ל
(ט) אחת היא וגו'. אחת היא יונתי תמתי זו כנסת
ישראל, שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ,
אחת היא לאמה, שנאמר הקשיבו אלי עמי ולאומי
אלי האזינו, לאמי כתיב, ברה היא ליולדתה בר מינה
ליה ליולדתה, ראוה בנות ויאשרוה כמו שנאמר
ואשרו אתכם כל הגוים, מלכות ופלגשים ויהללוה
כמו שנאמר והיו מלכים אומניך. (שם).

ועלמות אין מספר: ט אחת היא יונתי
תמתי אחת היא לאמה ברה היא
ליולדתה ראוה בנות ויאשרוה מלכות

מכונה ואל אמממה: ברה היא ליולדתה. יעקב
ראה אותה מטע שלימה בלא פסול, והודה וקילס
למקום, שנאמר וישתחו ישראל על ראש המטה
(בראשית מו לא): ראוה בנות. את ישראל בגדולמה:
ויאשרוה. ומה הוא קילסו, מי זאת הנשקפה
עלינו, ממקום הגזוה לנמוך קרויה הנשקפה, כך צמ

מכונה ואל אמממה: ברה היא ליולדתה. יעקב
ראה אותה מטע שלימה בלא פסול, והודה וקילס
למקום, שנאמר וישתחו ישראל על ראש המטה
(בראשית מו לא): ראוה בנות. את ישראל בגדולמה:
ויאשרוה. ומה הוא קילסו, מי זאת הנשקפה
עלינו, ממקום הגזוה לנמוך קרויה הנשקפה, כך צמ

מצודת דוד
בשם פילגשים להיותם מזרע יפת, שלא היה נאהב
להמקום ברוך הוא כמו שם, אבל לא היה שנוא
לפניו כמו חם, ורעו של חם אחיהם נחלק אחר כך
לעממים אין מספר. וכינה אותם בשם עלמות לבד,

להיותם מזרע חם השנוא מהמקום ברוך הוא והמקולל
מפי נח אביו: (ט) אחת היא. אבל רעיית הדבוקה כי
כיונה כבן זוגה ותמימה באהבתה אלי, היא אחת
ומיוחדת בכולן ואין להעריכן אליה, וזהו על כי היא
אחת ויחידה לאמה, ושמה בה כל מגמתה לפלס
מעגל דרכיה להייעשרה בכל עז. והיא ברה וצחה
בעבור אמה שילדתה, כי השתדלה לצחצחה ולמרקה
בתמרוקי הנשים. והנמשל הוא לומר הנה כנסת
ישראל היא המיוחדת שבכל העמים, כי מקור
מחצבתה היו קודש הם האבות והאמהות, והם
השרישו בלבה אהבת ה': ראוה בנות. כשראוה
העלמות ככשרון מעשיה ובהפלגת יופיה, היו
מאשרות ומשבחות אותה. וכאשר ראוה נשי המלך
ופילגשיו, היו מהללות אותה כאילו הודו בעצמן
שהיא עלתה על כלן. והנמשל הוא על חכמי
האומות שכלן מפארים את ישראל ומודים בשבחם:

אבן עזרא
ועלמות אין מספר. שאין להם ייחוס: (ט) אחת היא.
כמו גוי אחד בארץ:

אחת היא וגו'. אחת היא יונתי תמתי זה אברהם,
שנאמר אחד היה אברהם, אחת היא לאמה זה יצחק
שהיה יחיד לאמו, ברה היא ליולדתה זה יעקב שהיה
ברור ליולדתו לצדיק גמור. (שם).
ראוה בנות ויאשרוה. אלו השבטים, שנאמר והקול
נשמע בית פרעה, דבר אחר, ראוה בנות ויאשרוה זו
לאה, שנאמר באשרי כי אשרוני בנות. (שם).

מסורת המדרש

כג עיין ממד"ר פ' ע' סימן י"ד. וספר האלוני סוף פסקה ט"ז.

חידושי הרש"ש

יד אלו ששים מסכתות של הלכות. עיין מש"כ בפרשת קרח אות כ"ג בעו"ה.

ענף יוסף

יד ששים המה מלכות אלו ששים מסכתות של הלכות. לכאורה מלת של הלכות מיותר. אך המדרש יכוין דלא תקשה הא יש מ"א מסכתות אף כשתחשוב כל הבבות כבא קמא כ"ט ב"ב להראי כפי שחשב הרמב"ם, כמו שהקשה הגאון ר"י ברלין בהקדמה לשאלות, אך באמת מסכת אבות לא נחשב בכלל הש"ס לפי שאין בה דרישם, ח"ל ערוגת השושנים בפרק טו, והיו ששה סדרי המשנה נחלקים לששים מסכתות מלבד מסכת אבות אשר היא משלים וד"א לא דינים עכ"ל, והוה מ"ט המדרש של הלכות דוקא, אבל אבות אין בה הלכות [מהרש"ש].

זרע אברהם

העכירה ואי יהי להם שכר גדול על זה וזה שהכתוב משבחם שותרונו כרי שלא יעשו אח"כ העכירה כמשאחז"ל אל יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר וכו'. ונבי ע"י זה הגמי בשבת דף ס"ד ח"ל ויקצוף משה אמר להם שמא חזרתם לקלקלכם הראשון פי רש"י לזנות כבנות מואב לכן אחם צריכים לקרוב אמרו לא נפקד ממנו איש אמר להם איך כפרה למה איל אם מירי עכירה יצאנו מירי הררור לא יצאנו מיד ונקרב את קרבן ה' ובתוספות מירי הררור ואל"ה וררי אפילו יפ"ת הותר להם ויול דמ"ט שירי בה איסור כמו שאמרו חז"ל החשקה בה ולא בתרבותיה עביל ומקשה במהרש"א ואל"ה היכן הוזכר כלל בני וקצוף משה וגו' עיין הקרבן דלא כתיב ונקרב את קרבן עד אחד ולא נפקד ממנו איש ומפרש מהרש"א פ"י אחר דלא כפי רש"י ואני אומר שרש"י יפה פי וע"י זה מיושב נ"כ קשיית העולם שמקשי על תוס' למה לא מקשים תוספות על דברי משה שאמר שמא חזרתם לקלקלכם הראשון ואל"ה הוא אפילו יפ"ת הותר להם לפי דרש"י בחומש פי כפסוק הן הגה היו בדבר בלעם למסר מעל בה' על דבר פגור מגיד שהוא מכירין אותו וזו היא שנכשל פלוני בה, וא"כ נ"ל שפ"ת לא הותר במלחמת מדין לפי שידוע שאמרה התורה ואת הבטחה תהרנו שלא יאמרו זה הוא שנסקל פלוני על ידה וא"כ כמו כן אמרה התורה הרנו כל אשה יודעת משכב וא"כ נאמר להם יפ"ת דהוה כמלחמת חובה דכתיב כי לא תחיה כל נשמה כמו כן הואיל והיו בהן אותן שנכשלו בהם ישראל בשימים רק שאותן י"ב אלף שהלכו למלחמת מדין היו כולם צדיקים כפי רש"י והלצו מאתכם אנשים הם לא הכירו אותן רק שישראל שהיו כבימים הם הכירו וא"כ הואיל ולא ידעו אותן י"ב אלף היו כשונגים ואמר להם משה לכך צריכים אתם קרבן על שונג שלכם כך כוננת רש"י שקצף משה הי' ע"י שמים צריכים קרבן ומסין הנמרא ואמר אח"כ אמרו לא נפקד ממנו איש פי שפקודי החיל אמרו לא נפקד ממנו איש שלא לקח אחד מהם

יג שבעים מהם. במ"ר פרשה ט' ס"ד ו' ושם בשנוי. ויתלמדו על משפחותם. שחשבו וידעו מי שילדה אותם היינו אמותם למשפחותם היינו קרוביהם שבמדבר היו כל משפחה מיוחדת לעצמה בתוך בית אב של ראש המשפחה. לבית אבותם מי הוא אביהם. זה אברהם. שהוא היה אחד בעולם שהודיע ופרסם אחרות אלהותו ית"ש ע"י ב"ד ריש פרשה צ' וריש פרשה צ"ד ובילקוט שם ובילקוט כאן. ברה הוא לילודתה. לרבקה אמו וכמ"ש ורבקה אוהבת את יעקב ויצחק אהב את עשו עד הברכה ואצל הברכה נודע לו מעלת יעקב. והקול נשמע בית פרעה. לאמר באו אחי יוסף שידעו שבהם וגדולתם ושמחו בהם. שנאמר אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת וגו'. כל זה מיותר כאן ובכל המקומות הנ"ל ליתא. יד ששים מסכתיות של הלכות. הכוונה על ששים מסכתות של ששה סדרי משנה זרעים י"ב מועד י"ב נשים ז' נזיקין י"ד קדשים י"ד טהרות י"ב הרי ששים ושלשה. ושלשה מסכתות בבא קמא בבא מציעא ובבא בתרא נחשבים למסכת אחת ושמעתי שגם מס' שבת ועירובין נחשבים ג"כ למסכת אחת הרי סמ"ך מסכתות בש"ס ומ"ש שמונים פרשיות של ת"כ איני יודע מה הוא כי הפרשיות של ויקרא עולים לצ"ח פרשיות פתוחות וסחומות ביחד.

וארבעים מהם אין להם לשון ויש להם כתב. ועלמות אין מספר. השאר מהם שאין להם לא כתב ולא לשון. יכול אף ישאל פן, תלמוד לומר (אסתר ה ט) ואל היהודים פכתכם וכלשונם. ר' לוי אומר ששים ושמונים הרי מאה וארבעים, כשבעים מהם מפירים אבותיהם ואין מפירין אמותיהם, ושבעים מהם מפירין אמותיהם ואין מפירין אבותיהם. ועלמות אין מספר. שאין מפירין אבותיהם. יכול אף ישאל פן, תלמוד לומר (במדבר א יח) ויהללדו על משפחתם לבית אבתם. וי. ט אחת היא יונתי תמתי. אחת, זה אברהם, שנאמר (ויחזקאל לג כד) אחד הנה אברהם. אחת היא לאמה. זה יצחק שהיה יחיד לאמו. ברה היא לילודתה. זה יעקב [יפ"ת]. שהיה יחיד לאמו. שהרי הגר ילדה עוד בניו אח"כ לאברהם עד קטורה זו הגר כדאי"כ בב"ר פ' ס"א. שהיה ברור לילודתה. אבל לא לאביו. שיצחק היה מחזיק את עשו צדיק ממנו לפי שהיה מרמה בו. אי נמי ברור לילודתו צדקתו מפי. שהיא הכירה בחסידותו שלא היה הפץ בכרחה שלא להשיג נבול עשו. ושוב נסתכן לבא לקבלה ספני מצות אמו ולא יכול להתאפק לבלתי שמוע בקולה [יפ"ת]. ראוה בנות כו' שנאמר והקול כו'. שהמצרים נקראו בשם בנות כדכתיב בנות צערה עלי שור.

השכטים, שנאמר (בראשית מה טז) והקל נשמע פית פרעה. דבר אחר, ראוה בנות ויאשרנה. זו לאה, שנאמר (שם ל"ג) באשרי פי אשרוני בנות. מלכות ופילגשים ויהללה. זה יוסף, שנאמר (שם מא לח) ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה, אם אנו מהלכין מסוף העולם ועד סופו אין אנו מוצאים בזה, שנאמר (שם ל"ט) אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת וגו'.

יד ר' יצחק פתר קריה בפרשיותיה של תורה. ששים המה מלכות. אלו ששים מסכתיות של הלכות. ושמונים פילגשים. והמטעם בזה תמצא במפרשים. וקאמר שנתפרסם מעלת השבטים במצרים הקריים בנות [נז"ח]. שנאמר והקול נשמע בית פרעה. לאמר באו אחי יוסף ויימב בעיני פרעה ובעיני עבדיו. משום שמצאו בהם טוב טעם ודעת בויכוחיהם עם יוסף בעלילותיו וכשישבו לפניו לאכול שנתוכח עמהם בדברי חכמה כדרך המלכים החכמים. וכן כשנודע להם עכשיו שהם אחי יוסף שמחו בהם [יפ"ת]. אם אנו מהלכין מסוף כו'. משום דלא בעי לפרש שהנמצא כזה הוא לשון שאלה

מתנות כהונה יג שבעים מהם כו'. ננמדכר רנה פרשה ט' הגירסא נשמתי ועיין סס. זה אברהם כו'. כל זה נז"ר פל"ד. את כל זאת וגו' גרסי. וסיפיה דקרא לון נגון וחכס כמון ט"מ הנמלא פירושו אף אם נלך ונקטנו לא נמלאט ועיין נז"ר פל"ד. יד מסכתיות גרסי. ה"א ביושטמי נכ"פ דנכרמו ונז"ר פרשה ט"ו

הבטחה תהרנו שלא יאמרו זה הוא שנסקל פלוני על ידה וא"כ כמו כן אמרה התורה הרנו כל אשה יודעת משכב וא"כ נאמר להם יפ"ת דהוה כמלחמת חובה דכתיב כי לא תחיה כל נשמה כמו כן הואיל והיו בהן אותן שנכשלו בהם ישראל בשימים רק שאותן י"ב אלף שהלכו למלחמת מדין היו כולם צדיקים כפי רש"י והלצו מאתכם אנשים הם לא הכירו אותן רק שישראל שהיו כבימים הם הכירו וא"כ הואיל ולא ידעו אותן י"ב אלף היו כשונגים ואמר להם משה לכך צריכים אתם קרבן על שונג שלכם כך כוננת רש"י שקצף משה הי' ע"י שמים צריכים קרבן ומסין הנמרא ואמר אח"כ אמרו לא נפקד ממנו איש פי שפקודי החיל אמרו לא נפקד ממנו איש שלא לקח אחד מהם

הבטחה תהרנו שלא יאמרו זה הוא שנסקל פלוני על ידה וא"כ כמו כן אמרה התורה הרנו כל אשה יודעת משכב וא"כ נאמר להם יפ"ת דהוה כמלחמת חובה דכתיב כי לא תחיה כל נשמה כמו כן הואיל והיו בהן אותן שנכשלו בהם ישראל בשימים רק שאותן י"ב אלף שהלכו למלחמת מדין היו כולם צדיקים כפי רש"י והלצו מאתכם אנשים הם לא הכירו אותן רק שישראל שהיו כבימים הם הכירו וא"כ הואיל ולא ידעו אותן י"ב אלף היו כשונגים ואמר להם משה לכך צריכים אתם קרבן על שונג שלכם כך כוננת רש"י שקצף משה הי' ע"י שמים צריכים קרבן ומסין הנמרא ואמר אח"כ אמרו לא נפקד ממנו איש פי שפקודי החיל אמרו לא נפקד ממנו איש שלא לקח אחד מהם

הבטחה תהרנו שלא יאמרו זה הוא שנסקל פלוני על ידה וא"כ כמו כן אמרה התורה הרנו כל אשה יודעת משכב וא"כ נאמר להם יפ"ת דהוה כמלחמת חובה דכתיב כי לא תחיה כל נשמה כמו כן הואיל והיו בהן אותן שנכשלו בהם ישראל בשימים רק שאותן י"ב אלף שהלכו למלחמת מדין היו כולם צדיקים כפי רש"י והלצו מאתכם אנשים הם לא הכירו אותן רק שישראל שהיו כבימים הם הכירו וא"כ הואיל ולא ידעו אותן י"ב אלף היו כשונגים ואמר להם משה לכך צריכים אתם קרבן על שונג שלכם כך כוננת רש"י שקצף משה הי' ע"י שמים צריכים קרבן ומסין הנמרא ואמר אח"כ אמרו לא נפקד ממנו איש פי שפקודי החיל אמרו לא נפקד ממנו איש שלא לקח אחד מהם

הבטחה תהרנו שלא יאמרו זה הוא שנסקל פלוני על ידה וא"כ כמו כן אמרה התורה הרנו כל אשה יודעת משכב וא"כ נאמר להם יפ"ת דהוה כמלחמת חובה דכתיב כי לא תחיה כל נשמה כמו כן הואיל והיו בהן אותן שנכשלו בהם ישראל בשימים רק שאותן י"ב אלף שהלכו למלחמת מדין היו כולם צדיקים כפי רש"י והלצו מאתכם אנשים הם לא הכירו אותן רק שישראל שהיו כבימים הם הכירו וא"כ הואיל ולא ידעו אותן י"ב אלף היו כשונגים ואמר להם משה לכך צריכים אתם קרבן על שונג שלכם כך כוננת רש"י שקצף משה הי' ע"י שמים צריכים קרבן ומסין הנמרא ואמר אח"כ אמרו לא נפקד ממנו איש פי שפקודי החיל אמרו לא נפקד ממנו איש שלא לקח אחד מהם

בזאת סמיה ת ואל כו' יפ"ת

Midrash Tanhuma, 2006

מדרש תנחומא המבואר

לשון המדרש - מנוקד.
 ביאור המדרש - בהיר ומקיף
 מיוסד על מפרשי המדרש.
 מסורת המדרש בעריכה חדשה
 בתוספת מאות מראי מקומות חדשים
 למאמרי המדרש.
 מפתח עניינים ופתיחות למאמרי המדרש.
 קונטרס הערות.
 מפתח ערכים לנושאי המדרש
 טקסט המדרש על פי דפוס מנטובה שכ"ג

ספר דברים

פרשיות
 דברים וזאת הברכה

חובר, לוקט ונערך
 ע"י חברי "מכון המדרש המבואר"

שנת תשע"ב, עיה"ק ירושלים ת"ז

הקדוש ברוך הוא, (שנ) אש הפסגה: לכך נא

פְּרַשַׁת כִּי תבוא

מסורת המדרש והיה כי תבוא תניב תבוא א' (כ"ג.)

מה בתיב למעלה בשם רבי יוסי בר חניני לעושי מצות. אדם יש עד שמגיעין אותו אצל ספק לא עושה. אבל ה' ראה אשכול שבפר, תא ופא ועומד באמצע הע' ישראל: שנאמר, 'השק

76 א. 'היום הזה ה' אלהיך מצוה לעשות. זה שאמר הכתוב, (תהלים צה ו) 'באו גשמתה ונכרעה נכרעה לפני ה' עשנו. והלא פריעה בכלל השתחויה, והשתחויה בכלל פריעה, ומה תלמוד לומר, גשמתה ונכרעה נכרעה. אלא צפה משה בהתקדש וראה שבית המקדש עתיד ליחרב והבכורים עתידין ליפסק. עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין שלש פעמים בכל יום, לפי שחביבה תפלה לפני הקדוש ברוך הוא מכל מעשים טובים ומכל הקרבנות. שפך תפלה (תהלים קמא ב) 'תפון תפילתי קטרתי לפניך משאת פפי מנחת ערב' ומשה רבנו אף על פי שעשה כל מעשים טובים, פיון שנגזר עליו שלא ליכנס לארץ, התפלל ואמר, (דברים ג כה) 'אעברה נא ואראה וגו''. ואמר לו

מאמר ואמר לו הקדוש ב' הפסגה יוראה בעיניך, כי לא יודע פה אם היה מוסיף עוד תנ' אלהיך מצוה לעשות ... מן צד ה' האמת היום, פיאר

משה התקין לישראל מצות תפילה, שהיא גדולה מן הקטורת, והוא עצמו הרבה בתפילה לה'.

א. 'היום הזה ה' אלהיך מצוה לעשות את החקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ויכל נפשך, את ה' האמת היום להיות לך לאלהים', וזה סמוך אל פרשת ביכורים וזאת מעשרות האמורות למעלה מכן, והלוא אין דין ביכורים חלים אלא לאחר כיבוש וחילוק, ועוד מהו 'היום' וכי היום התחיל הקב"ה ליתן את התורה, ועוד מהו 'בכל לבבך ובכל נפשך' מה צריך לנפש ולנפש למצוה זו יותר מכל המצוות, ותיבת 'האמת' זו, שהיא לשון שבח, היא אחת ויחידה בכלל הקודש, לכן דרשיה על התפילה, זה שאמר הכתוב: 'באו גשמתה ונכרעה נכרעה לפני ה' עשנו', והלא מצאנו בכתובים כי 'פריעה' היא בכלל 'השתחויה', שהכתוב קורא ל'כריעה' כרגלים בלבד בשם 'השתחויה', ו'השתחויה' היא בכלל 'פריעה', שהכתוב קורא ל'השתחויה' בכל גופו בשם 'כריעה', ומה תלמוד למדנו הכתוב לומר: 'גשמתה ונכרעה נכרעה, נכרעה' בגוף כרגלים בכרכים? אלא, צפה משה ברוח הקדש, וראה שבית המקדש עתיד ליחרב והבכורים, שמצותם להביא לפני מזבח ה', עתידין ליפסק, עם החורבן, עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין שלש פעמים בכל יום, לפי שחביבה היא תפלה לפני הקדוש ברוך הוא מכל מעשים טובים ומכל הקרבנות, שפך בתיב בדברי דוד לה': 'תפון תפילתי קטרתי לפניך, משאת פפי מנחת ערב', תהיה נכונה לפניך תפילתי, כמו קטורת, כשאין בית המקדש קיים, ולכן אמר דוד 'קטורה', שכן כך 'אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: מכל הקרבנות שאתם מקריבין אין חביב עלי בקטורת', וכמוה חביבה תפילה, והוה שהכתוב אומר בשלש לשונות: 'גשמתה ונכרעה נכרעה, לפני ה'', כנגד שלש פעמים בכל יום שאנו מתפללים, שהתקין משה לישראל; ומשה רבנו עצמו, אף על פי שעשה כל מיני מעשים טובים, פיון שנגזר עליו מפי ה' שלא ליכנס לארץ, התפלל שבעה ימים, 'חמש מאות וחמשה עשר פעמים', ואמר: 'אעברה נא ואראה את

המביא בנין שמים הזה, פרשת הבאת בכ' אלהיך קדשה, מן השמים, וזה אפילו בשם רבי יוסי ישי' כי כתנוק המתגעגע ומו' לפני הקב"ה לעושי מצות, לבקש דבר אצל מ' קטובים אל המלכות עד ש' אצל המלך, ושטח לפניו או' הקדוש ברוך הוא איו' אשכול ענבים שבפר, עמו לבית המקדש, ועו' וימבקש בסופה רחמי' פרשת ידו מעשר: 'הו' אשה נתת לנו, הרי האמה אשר נתת לנו', על

אנשי מעמד: מתבנסות לעירו. של ראש המעמד. ולא היו מציין זיכוריהם כל אחד בפני עלמנו, משום דברוב עס הדרת מלך: ולא היו נכנסין לבתים. מפני אהל הטומאה: ולמשכים. נזוקר כשהם משכימים: הממונה. ראש המעמד: קומו ונעלה ציון. ונדרך היו אומרים שמתחי צאומרים לי בית ה' נלך. כשהגיעו לירושלים היו אומרים עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים. צהר הצית היו אומרים הללו הללו אל בקדשו.

בעזרה היו אומרים כל הגשמה מהלל יה: ג תאנים וענבים. כשהם למים: והרחוקים מירושלים ואין זיכוריהם יכולים להחקיים אלן כן: מביאין גרורות וצמוקים. מאליהם וענבים יבשים: השור (*). הולך לפנייהם. ומקריבין אותו שלמים: ועטרה (**). של זית בראשו. איש דלמרי לפי שהוא קרוב לארץ יותר מכל שאר חילנות שצנעמם המינים, דכמי (דכמיס ח) ארץ זית שמן. ואיח דלמרי לפי שאין ככל שאר חילנות של צנעת המינים (* בד"ו והשור. ** בד"ו ועטרה).

ציונים
ג הקרובים. סס פ"ג
הלכה ה': והשור. סס
פ"ד הע"ו:

שינויי נוסחאות
ב לעיר ניושמי לעירו.
ברחובה נ"ל וד"ו
ברחובות. ולא נ"ס
לא. הממונה נ"ס
ממונה. בית ניושמי
ל"ג. ג התאנים
והענבים נ"ס התאנים
וענבים. הולך לפנייהם
נ"ס עלה עמחה.
ועטרת נ"ו וד"ו
ועטרה וכ"ה משכ"ג
ונירושמי.

שַׁבְּמַעְמָדוֹ מִתְבַּנְּסוֹת לְעִיר שָׁל הַר"צ יִשְׂרָאֵלִים הָיוּ שְׁלוֹמִי וכו'.
מַעְמָדוֹ, וְלָגִין בְּרַחֲבָה שָׁל עִיר, וְעִין עוֹד נְפִירוֹשׁוֹ לְמַשְׁנֵה צ' פֶּרֶק ד' דַּעֲנִית:
וְלַמְשָׁפִים הָיָה הַמְמָנָה אוֹמֵר, קוֹמוּ וְנַעֲלֶה צִיּוֹן אֶל בֵּית ה' אֶל־הַיְיָ: * הַקְּרוֹבִים מְבִיאִים הַתְּאֲנִים וְהָעֲנָבִים, וְהַרְחוֹקִים מְבִיאִים גְּרוֹגְרוֹת וְצִמּוּקִים. * וְהַשּׁוֹרִי הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם, וְקָרְבָּיו מְצַפּוֹת זָהָב, וְעֵטְרָה שָׁל זֵית בְּרֹאשׁוֹ. *.

חירושי מהרי"ח
ואו הוא זמן קריאה שם
ואדרכה לדעתו פי'
קדושת הרב חו"ט רק על
הרי"ש והירושלמי ועל
פירוש המבנים ולדבריה
צריך לחקך כן אבל לפי
הרי"כ נראה דבבבון כתב
ייתור לשון שבתחלה
כתב מה בשעת הפרשה
פרי אף בשעת הפרשה
פרי וד"ה שיכול הן
להפריש הן להביא
זכורי פרי אפילו שלא
נגמרו ומה שכתב לטוף
דבשע' יותר היה נוח
אם היה כתוב ובשעת פי'
ובשעת קריאה שם צריך
שיהא בחלוש כמו בשעת
הבאה וק"ל:

תוספות אנשי שם
שהיו פרי ולפיכך אומר
שקורא אותם בכורים אחר
לקיטתם וגמר בשלום ע"כ
לומר מה שאומר אחר
לקיטתן היינו דקמחה או
הוא גמר בשלום ומדע
דבפרק דלעיל חנן
שהכורים נקיים במחזור
לקרקע ולא פליג ר"ש
התם וגם לא אישחמטו לא
הגמ' ולא המפ' לכבוד
דהיא אחיה ללא כר"ש.
אלא ודאי כר"ש נמי אמר
מדוע ר"ש שאם גתורין
הם יכול לקרות להם שם
אף במחזור. ונלמד' פיע
הרי"כ לא מיקל ליה מחבה פרי
אלא משום דנעתי לקחה וזמא
דהבאה וק' דרש הגמ' דנעתי
דמי' שחיה הפקיה והבאה
כאזו ונלי' דברי הר"ב מה
בשפת הנלה פרי מלטה אף
בשפת הפקיה פרי מלטה
ו"י. חן דהק"ן ובעצמה
דח"ק לא פרי המפ' ז"ל
לנו וק' דשפיר קאמר
ר"ש. ורבנן מ"ע. אמנם
מלחתי להבאים ז"ל
בנמוטו על פי רש"י שרי'
דמלחתי להבאים פרי שלם
הוא ופ"ה כמי ראשית ר"ל דההוא ראשית אלטרתי למח' דלחיה כפפרי ראשית אפילו אטלטל א' אפי' מלטה א' (ש"ל). ב כששה ורא' היו נכנסים. הרי"כ דקדק דהו"ל למחתי חלטה

פירוש המשניות להרמב"ם

וכשמשלימין כולם חוזרין הלילה ועוד יתבאר כל זה שם
וטעמו ומה שמתקצין ולא היה הולך כל אחד בפני עצמו
היה להרוז כמו שכתוב (משלי יו) ברוב עם הדרת מלך ומה
שהיו נמנעין מלהאסף אל הכתים מפני שהיו חוששים מאהל
הטומאה: ג ועטרה בראשו. להודיענו שאלו הבכורים

מלאכת שלמה

שפירש רד"ק ז"ל נספר הושע על פסוק ונטל משכים הולך גם
צירמי סי' ה' סוקים מוזנים משכים היו וכן פי' ג"כ בשפ"ס
גדש סס: קומו ונעלה ציון אל ה' אלקינו. כ"ל:
ג מביאין גרוגרות וצמוקים. דמשקין לא היו יכולין להניח
כדלמרי פ' העור והרוטב אלא הפרי גופי' ולפי שהיו רמוקים
היו לריבין להניח דבר המתקיים: והשור וכו'. ירוש' יחד
שנחטעל ולא נא כדכתיבא מביא גדי וקרניו מלפנות סוף. וכמו
כשצנעו הרשב"א ז"ל סי' ר"א ח"ל כנר ידעה שהכורים טעונין
קרנן וכמו ששנינו פ' שני דכורים וטעונין קרנן ופיר' ומעטפה
ולמה וקרנן ילפי' מדכמי צמורות ושמה כלל הטוב וכמי החם
ושמחה בחנך מה להלן שלמים אף כאלן שלמים וכשהיו העולין
מרוכני או מנצלין שור אחד לכולן ומקריבין אותו שלמים והוא ששנו
כאלן והשור הולך לפנייהם וקרניו מלפנות וזה לכבוד וכשהיה העולה
יחד לא היה מביא שור אלא גדי א' דגרסי' ניושמי ר' ועירא

תפארת ישראל

לעלות יחד דכרוב עם הדרת מלך: ו שלח יחטמאו בזהל
הטומאה מפני רבו וזוהק האורחים וכן ז"ל והי"ן: ז ר"ל
כשהאיר השחר: ח ונדרך היו משוררים שמתחי צאומרים לי בית
ה' נלך. ולי"מ היה ז"ל שנדרך היו משוררים כל ז"ו שור המעלות
ושם המזמורים האלו מעידים למה שנחקנו אלא שכל יום התחילו
עם שמתחי צאומרים למשנה על דברי הממונה שאמר קומו וכו'
וכשהגיעו לירושלים עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים צהר הצית
הללו אל בקדשו וכו' ומסיימו בעזרה כל הגשמה חללו יה וגו'
והתחילו הלויים בשיר: ט ר"ל מאליהם וענבים יבשים: י המיוחד
לשלמים: יא הוא המוצר שצאילנות שנא"י ועליו רענן ממיד
גם נלגוי' דכורים מ' מינין הן:

משנה ראשונה

והכי מני לקמן הגיעו לעזרה דברו הלויס ארומתן וגו':
ג הקרובים מביאין תאנים וענבים. שהם יפין מן הגרובות
והגרובות מתקיימן יותר כדפי' הר"ב פ"ג דמרונוט מ"ד: והשור
וכו' כתב הר"ב ומקריבין אותו שלמים. שהכורים טעונין קרנן והוא
שלמים דלעיל פרק ג משנה ד:

תפארת יעקב

לפי אירפאט שלו עם וחי המשמר היה עולה מירושל' לק"ת דמשמע דהיה עולה ג"כ לירושלים, אלא
דמני המשמר היה מירושל' שקרוב לירושלים והוא מתקין מון לחיכה, וכן משמע פרי רבנו גרשום שנדפס כעת. ועי' שם בהגהות הגר"א ז"ל ניושמי שם
הל' ב'.

דמלחתי להבאים קא דיקי לה ראשית הפרי אע"פ שאינו פרי שלם כ"ז ע"כ וק' דהרי בהבאה ג"כ כמי ועשה הנה הבחתי את ראשית פרי וכו' והתם ודאי לכ"ע צנעת בזהל פרי שלם
הוא ופ"ה כמי ראשית ר"ל דההוא ראשית אלטרתי למח' דלחיה כפפרי ראשית אפילו אטלטל א' אפי' מלטה א' (ש"ל). ב כששה ורא' היו נכנסים. הרי"כ דקדק דהו"ל למחתי חלטה

השניו דבר חזון
צמחים - ג כרוב
בוצא ספרי - ה. אלא. נוסחא

ציונים
וכפ בעלי אומניות
קדושין לל מולן דר מיי
שם היינו:

שינוי גוספחות
החליף נישולמי ההללי
וכי גרם דרם סמניע
נישולמי שהו מגיעים
וכד"ס שהיו מגיעים
בכוריהם דרם הכבורים
הפחות דרם ממיל כלן
מנה דרם הסגנים
נישולמי והסגנים וכי
דרם דרם דרם דרם
וכפ נישולמי כל וכן
הוא בקדושין וחולין
שבירושלם דרם ל"ג
וכי בקדושין וחולין
עומדים נישולמי היו
עומדים. לפניהם
נישולמי מניהם וכי
קדושין וחולין. אחינו
נישולמי ואומרים
אחוזי וכי דרם
וקדושין וחולין ואומרים
להם אחינו. המקום
נישולמי מקום וכי
דרם וקדושין וחולין.
באתם דרם באכם
וכי בקדושין וחולין.
לשום נישולמי בשלום
וכי בחולין.

תוס' רעקא
פ"ג ג (אח ז) הפחות.
מל' הכתוב הפחות
והסגנים ירמיה (ניא
כ"ג):

תוספות אנשי שם
הוא בנא גזמל הכי ללנין
נמונה. וזכר כ"ס
ה"כ דעמח משום אהל
השומאח ואם יקדים לומר
לא היו נכנסין ה"כ דהייט
כדי ללן נמונה ומ"ה
עייין י"ל דלפלו מני לה
כופה משמע לה מיומרה
דמתי דלא נכנסין וללן
נמונה וי"ל דלא אקדמה
משום דיוס לא היו נכנסין
מליכנס כנחיס דמיעד הו
דעי כל איכא עומחא מה
אלא בלילה הוא דמיחבו
שמה בעודם שקועים
בשינה יעוד איה מה
ועמחא ומנומי מלעלוי עם
המורחם (נ"י): ג ר"ב
ד"ה ולפי כו רוב כו.

ג והחליף. ע"י צפירוש משנה ללקמן ומשנה ג'
פ"ג דערין ומ"ס סס: שלחו לפניהם. שלוחים
לאודיע לנאשי ירושלים. הרמב"ם בחבורו סוף פ"ד:
ועמרו את בכוריהם. עיין צמ"ט וי. ומה שכתב הר"ב
ואס מציאים ענבים היה מראה
הטובים וכו'. הוא הדין למאנים
ושאר פירות. ח"ל הרמב"ם
ואס היו הכל רטובים היה
מראה הטוב והיפה ששכולם:
הפחות. פי"ה הר"ב סגני כהונה.
וכן פירוש הרמב"ם. ולכאורה
כונתם להפחות הסגנים דמנן
הס שני שמות נרדפים ועל
מנינו אחד הנומח. אצל לטון
הרמב"ם בחבורו ספ"ד כתב
הפחות והסגנים ולפי"ו נראה
דהסגנים סגני לוי. וכלפי סגני
לוי קורא לסגני כהונה בשם
יומר נכדז והוא הפחות ששם זה
מעין שם מלוכה הוא כמה דלח
אומר (מג א) ורובצל פחת יהודה (נמניה ה) לחם הפחה

פירוש המשניות להרמב"ם
משבעת המינים ולפי שאין באילנות נאה כמו הזית היו עושין
העטרה מענפי הזית בלבד: החליף. הוא הכלי הידוע מכלי
הניגון ואין צריך לפרשו מפני שהוא מפורסם: עטרו את
בכוריהם. כלומר הדרום בפירות כי זה ההדרו היה שהיו
משימין תחאנים והענבים הרטובים על התאנים היבשים
והצמוקים אם היה מביא מהן ואם היו הכל רטובים היה מראה
הטוב והיפה שבכולם ומעטרו אותם באשכולות הענבים:

נשי יחד שנמעל ולא נא מציא גדי ע"כ. ויש גורסים והשור הולך
עמהם: שלחו לפניהם. איש לירושלם כדי שילאו להקניטין:
הפחות והסגנים. איח דגרכי הקגנים בלא וי"ו: לפי כבוד

י ב ין
יב פלעטעה. ולפע"ד נקרא הכאה ע"ש הקשה האלכבעות על נקני
החליל: יג בלכחם בדרך ולא הלכו רק ב' חלקי היום:
יד שלוחים לאודיע ציחאם: טו אס היו הפירות יבשים מיהים
מללכתן הכא חתיבה מזהה בשעמה וכ"כ חייבין לעמוד בפני נושאי
המטה או בפני נושאי חינוק לחול:
משנה ראשונה
ועמרו את בכוריהם. נראה כשהגיעו קרוב לירושלים היו נוטלין הכל
עם הבכורים ונשאין אותו בדיהם כגלוי ולכן עטרום עשבו
לפרסם הדיבור וככל הדרך היה הכל הדיבורים מוקימם מומחין על
הממור או בעגלה ואין לזכר לעטרם. אצל השור שהולך כל הדרך ברגליו
היה הולך מזהר מדי קרניו מנופח והב ועטרה של זה והא דמנן
לקמן הגיע להר הביית טעול הכל על כמפו כלומר דלא קני שחיטת בדי

חילן יפה ועלהו רענן כמו הזית: ועמרו את
בכוריהם. וכילז מעטרים, מי שהיו ניכוריו גרוגרות,
מעטרתן בחאנים לחים, ומי שהיו ניכוריו לימוקים,
מעטרתן בענבים לחים. ואס מציאים ענבים, היה
מראה הטובים והיפים שכולם
מלמעלה: הפחות. סגני
כהונה: והגבורים הממונים
על ההקדש: ולפי כבוד
הנכנסים. לפי רוב הנכנסים היו
יוצאים, אס מרובים מרובים,
ואס מועטים מועטים: ולפי
בעלי אומניות שבירושלים
עומדים מפניהם. אע"ג דאין
בעלי אומניות חייבים לעמוד
מפני תלמידי חכמים נשעה
שעושים במללכתן כדי שלא
יחצטלו ממללכתם, מכל מקום
היו חייבים לעמוד מפני מציאי
בכורים דחתיבה מזהה בשעמה,
ומעטס זה עומדים מפני נושאי
המטה שהמט זה ומפני נושאי החינוק לכרית מלה: ל

ופחות. הם סגני הכהנים. וגבורים. הם הממונים על סקני
ההקדש ועל נכסיו: אמרו לפי כבוד. הנכנסין היו יוצאין
ביאר הגמרא עניינו שאם היו הנכנסין רבים היו גם כן היוצאין
לקראתם רבים ואם היו מעטים היו יוצאים לקראתם מעטים:
והעיקר באצילו אין בעלי אומניות. ראשין לעמוד מפני ת"ח
אבל חייבין לאלו לעמוד לפי שהנכנסים הם קהל וכבוד רב
שאני ואמרו בגמ' בדרך היו אומרים שמחתי באומרים לי בית

מלאכת שלמה
הנכנסין היו יוצאין. ירושלמי וכי יש קטון וגדול נישאל אל
אימח לפי רוב הנכנסין היו יוצאין כלומר אס רבים רבים ואס
מעטים מעטים: וכפ בעלי אומניות שבירושלם עומדים

י ב ין
אורז ציה ה': יט כל ישראל נכדים ונמי מלכים רק אס נאו
הרבה יוצאין לקראתם הרבה ואס מעט מעט: כ כשעברין
לפניהן. אע"ג דאין בעלי אומניות חייבים לעמוד מפני ת"ח נשעה
מללכתן הכא חתיבה מזהה בשעמה וכ"כ חייבין לעמוד בפני נושאי
המטה או בפני נושאי חינוק לחול:
משנה ראשונה
אלה על כמפו: וכפ בעלי אומניות. לרמוח נקט בעלי אומניות
אע"פ שמחזקלין ממלכתן וכ"כ שאר העם ומשמע דלפי ת"ח לריבין
לעמוד נשעה שעומקין בחורה משום דחתיבה מזהה בשעמה וטעם זה
דחתיבה מזהה אימח בגמ' פ"ק קידושין ד' ל"ג. וז"ע שהרמב"ם
בפירושו כתב טעם אחר דכבוד כבוד שאני ומשמע דמשום יחיד המציא
בכורים או נושא החינוק מלולו א"כ לעמוד ח"כ לפי טעם בגמ' שחתיבה

הוא הדין להקניטין כל הדרים נישולמי היו אגשים משונים ולא שייך לומר לפי כבוד הנכנסים היו
יוצאים אלא ע"כ היינו נכדז ומנינו רבי כל כבוד כמו עשה אח כל הכבוד הזה. אצל הר"י ברמ"ך גרם וכי יש קטון וגדול נישאל ומקיים אליכא דר"מ ע"כ ולא דענא הי ר"מ ודאי
למהר"א המ' שם הוא גרם נישולמי ומ' הלא אמרין כל ישראל בני מלכים הן ע"כ ולפי"ו ט"ס הוא כפי הר"י ברמ"ך וי"ל אליכא דר"מ אלא דלפי"ו לא דענא מתי פרך מר"ס
והי רבנן פלגי עליה ול"ל כל ישראל בני מלכות כוחיהם ונשלמה אי היה גרמי ר"מ היה יחא דמחם מתי ר"מ אלא לא ששמן דלתי ליה לר"מ הך סגדא. וי"ל ברוח (ש"ל): ר"ה
וכפ בר דחביבה וכו'. הכי אימח בקדושין ד"ג וחימה ג"כ בירושל' טעמח אחריתא דשאי הכא שהיא לקיטין פי"ה פסם בשנה ואין כאן הפסוקין כים והר"מ כפי כ' אצל חייבין לאלו לפי
שהנכנסין הן קהל וכבוד רב שאני ע"כ ולא דענא מתי יח משעמח דגמ' (ש"ל): בא"ד ובפני נושאי החינוק וכו'. יט לרמוח דשאי הכא דבעינא דלולי הכ עומקים מנהיה
משם דמקרא כתיב והלכת אל המקום וגם בהולאת המת י"ל דעסק מנהיה משם שכבוד הוא למח נשאו על כמפו וכו' ח"ל דעין יעטעוטיה וכי אכל כיה אכתי לאו עסק מנהיה הוא
לדון שום מנהי כהולכת החינוק והנה מנהיה הוא דהוא ומי"ל דאריבין גם כיה לעמוד ואפשר דמכל מקום שבר פשיעתי. ומ' לא מללמח הן להפוקקים וי"ל אלא ראה זה כפ
המרכיב שריפס לעמוד כל העם נשעה מילה אמנם לאו משום כבוד העומקים מנהיה ממו כה אלא משום כבוד המלוכה עומה והנה וכי לרבי רעמוד כל העם נכדים (ש"ל):
במשנה ושוואין לפי הנראה מל' המשנה הוא ששולמי להם אס נאו בשלום שלא הי"ל שום פגע רב בדרך שהרי מן אחינו כי נחאם לשלום ואס היה ששולמי שלום הוליל ציחאם
לשום אכל נחאם לטון שאלה הוא וי"ל דעל השאלה שלום משם לא הולך המנה לאשטעוטיין כי פשוט הוא דלכל איש הכא מן הדרך מנהי להקדים לו שלום דחתיבה נכדרי ח"ל
וטעמח י"ל משום דחתיבה מנהיה עמו בדרך דחתיבה כהי וי"כ עם אלו שלוחי מנהי אלא אחא לאשטעוטיין להלח' טוב המנהי בשעמה מחרפים עוד עמהם נכדים אלו מה
שלין עושין קן לשאר כ"ל ונראה שזי היא דעת הרמב"ם שנתעורר העמקין נחאם בשלום וכי' הטעמח דבירוש' ולטון זה של בשלום אי"ס בלשון שא"ל יומר מנלשון כרבה שהרי ח"ל

ד החליף. מין כלי זכ
נושא הסף על כתפו.
כהן דכחיו (דברים)
ה הגזרות שעל גב
הסלים של ניכורים ה
יונים. ולא על גבי הכ
שלא יטפסו. והן קרני
ומה שבידם. רמז'
הגחלות שהציאו כי
מלאס אחורי הסלים.
ומה שנידס, הניכוריו
נידס: ו רבי יהודה
ארמי אובד אבי. ו

שמחתה איבי
הסלים כה. הדין
ועודה הפל עי
(דברים כו) עד
ארמי אבד אבי.

מאמרנו וכו' ומנימו וכו'
הכהן הטעם מידך והג
ה' נלך ובירושלים היו:
ירושלים: ד לשון הכ
הכבורים ונותן ביד ה
הטנא מידך: ואגריפס
גדולה ושררה רבה ואמר
עד כל הנשמה תהלל

מפניהם וכו'. כואב
ד החליף מכה. כלומר
אחר קול החליל: הגיע
רוב הווא אמר כיני מהו
מקסמופונט ז"ל דה"ק דלא
הלוים נשיר אלא משנה מ
הטנא מידך ודכרו הלוים מ
הכהן עד אחר גמח הפכר
לו הגחלות להקריב קרבן
ה"ד ששפ פיונטי ז"ל נש
למטה ומיד אחר שלקח ו
לכאס כדי למחך מנהיה
ארומבך ד' כי דריתו
תקנו שהיו צאין אל עירו
ודמי למטות הכהן. וכמו

כא מלך צביט שני בעל ג
פניו לקטלם ולא ע"ג של
דלכטורים קחי וכן נ"ל דו

מלוה בשעמה: ד החלי
הבית. ולעל מני החליל ו
משום דמשעמח סמוך לוי
ששלחו לנאשי ירושלים לנאח
ומן ישיבתן הי החליל פוסק
יחד לירושלים היה מחר ומ
בשיר ארומבך ד. ולא

ספר
ארץ צבי

אמרות שהורות, דברי מוסר וחסידות
על סדר הפרשיות

מכת"י אשר השאיר אחריו

מרן רבינו הקדוש, גאון אדיר בנגלה ובנסתר

צ"ס"ע, רב פעלים מקבצאל

מוהר"ר אריה צבי פרומר הי"ד

אבד"ק קוז'ניגלוב

ראש ישיבת חכמי לובלין

חלק ראשון

מהדורה שלישית

נדפס פעיה"ק ירושלם תובב"א

שנת תשס"ז

76 בסוף פרשת ביכורים כתוב (כ"ו, י"ג—י"א): והשתחווית לפני ה' אלקיך. ואח"כ: ושמתח בכל הטוב וגו'. נראה דזה רמו על ר"ה, יוה"כ וסוכות, כי הם ג"כ ביכורים מן השנה: ראשית — זו ראשית השנה, ראש השנה, יוה"כ הוא בבחינת והשתחווית לפני ה' אלקיך, כי אז עיקר העבודה הוא הכנעה וביטול וימי פחד ודין, וגם היא לפני ה' אלקיך, כי בר"ה תנו (ט"ז, א) כל באי העולם עוברים לפניו כבני מרון, וביוה"כ כתוב (אחרי ט"ז, ל'): לפני ה' תטהרו, ובכל עשיית בכלל כתוב (ישעי' ג"ה, ו'): דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב (ר"ה י"ח, א), כי ישראל אז קרובים להשי"ת, והוא בגדר והשתחווית לפני ה' אלקיך, אח"כ סוכות הוא: ושמת בכל הטוב, כי סוכות זמן שמחתנו [ועי' בזה"ק (תרומה קמ"ב, א) שדין יוה"כ נמשך עד שמיני עצרת, ע"כ למחרתו שמחת תורה, שמחה נוספת, עוד הפעם].

ונראה שלפי מה שאדם זוכה להכנעה וביטול בר"ה ויוה"כ ומקיים ביה והשתחווית לפני ה' אלקיך, לפיהו זוכה אח"כ בסוכות אל: ושמת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלקיך. וזה פירושו: והיית אך שמח, אך מיעוט הוא, להורות כי עיקר השמחה היא לפי מה שמיעט עצמו בר"ה ויוה"כ, ואם מיעט עצמו יותר זוכה אח"כ לשמחה יותר, זכר לדבר: אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות.

(תרפ"ד)

77 במדרש תנחומא (תבא, א) היום הזה ה' אלקיך מצורך, זה שאמר הכתוב: בזמן שנתחיה וגו', אלא צפה משה ברוה"ק וראה שבית המקדש עתיד ליחרב והביכורים עתידין ליפסק, עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין ג' פעמים בכל יום. משמע דתפילה היא במקום ביכורים. יש להבין את הדמיון, גם מה שמתחיל בפסוק: היום הזה ה' אלקיך מצורך לעשות, דהנה בש"ס (חולין ג"ד, ב) בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה, שהרי מפניהם עומדים [מפני מביאי ביכורים], מפני ת"ח אין עומדים [בשעה שעוסקין במלאכה], ולמה נקראה מצוה זו דווקא מצוה בשעתה, ולמה לא מציינו חיוב עמידה בפני שאר מקיימי מצוה, כגון המניח תפילין וציצית, שזו ג"כ מצוה בשעתה, דשבת לאו זמן תפילין, ולילה לאו זמן ציצית. ונראה קצת דהנה בסוף פ"ק דבב"ק (ט"ז, ב) הכשילם בבני אדם שאינן מהוגנין, משמע דכשנותן צדקה לפני שאינן הגון אינו מקיים מצוה, ואמרת דזה דווקא כשנותן שלא בכונה, אבל המכוון למצוה נחשבת מצוה גם כשנותן לאינו הגון, וכתבתי כמה טעמים לזה. ועתה נלענ"ד עוד טעם, דהנה בש"ס (עירובין כ"א, ב) דגם רשעים גמורים עתידין שיתנו ריח, וא"כ מצד העתיד גם האינן הגון חשיב הגון, אך במס' ר"ה (כ"ח, ב): לעבור בזמנו לא בעי כוונה, שלא בזמנו בעי כוונה, ומכאן בתוס' ישנים (יומא ג"ז, א) דהוא הדין אם היה משכחת לקיים שלא בזמנה היה צריך כוונה, עי"ש היטב, ולפי"ז הנותן צדקה לאינו הגון נחשב כעין מצוה שלא בזמנה, דמפאת הזמן של עכשיו הרי אינו הגון ואינה מצוה אלא רק מצד העתיד, ושלא בזמנה בעי כוונה, ע"כ באנשי ענות שידע בהם ירמיה הנביא שאין כוונתם לשמה, ע"כ אמר: הכשילם בבני אדם שאינם מהוגנים, אבל הנותן צדקה לשמה שפיר נחשבת מצוה מצד העתיד. (וע"ע לעיל: פ' עקב, ע' ר"ח, ופ' כי תצא, ע' רי"ב — המגיה).

והנה הרמב"ם (פ"ו מהל' תשובה הל"ז) כתב דבעל עבירה העושה מצוות טורפין אותן בפניו, ולפי הג"ל ראוי שיתקבלו המצוות שלו מצד העתיד, אך דמצד העתיד הוי בגדר שאינן בזמנו, ואין להם תואר המצוה בשלימות כמו מצוה בזמנה. והנה

יה: בדר

ן שליטה
ן וענפיהן
ם אח"כ
ן לעמלק
ישראל,
המשחית
ן תופסין
ק. והנה
רה קשה
בתי אתי
ים בגמ'.
הרי הוא
א"כ אתי
פי החטא

י' פרקים
ה: משום
ס בתוך
יאל, וכן
ורע י"ד,
(תרפ"ג)

יון ויזנב
זן. וי"ל
א פרחא
ט היטב,
הטבע,
זה כתוב
יה הענן
ה לתוך
ה, אבל
כות, כי
ו וואהר
לסוכות,
באמת
(תרפ"ד)

בפ' ויחי (מ"ח, ח'): וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה וגו', (פירש"י, שאינם ראויים לברכה), קחם נא אלי ואברכם. ותמוה דמה נתרפא השבר: שאינם ראויים לברכה? ופירשנו בס"ד דבעצם היו ראויים לברכה, רק משום שראה שיצא מהם ירבעם, ומסתמא היה נכלל בו ירבעם בדקות גדולה, כי כל הנשמות של בניו ובני בניו כלולות באב, וירא שלא תתפשט הברכה למקום שאינו הגון. וע"ז היתה העצה להגביה אותם למעלה עליונה, אשר חלקי הרע אין להם שליטה לבוא שמה, ממילא לא תתפשט הברכה לחלקי הרע כי הם ישארו למטה, וזה: קחם נא אלי, לשון הגבהה, להגביה אותם, כמו בלולב דכתיב: ולקחתם לכם, ובגמ' (סוכה מ"ב, א) מדאגביה גפיק ביה, הנה דלקיחה פירושו הגבהה, ה"נ קחם נא אלי פירושו הגביהם למעלות יעקב אבינו והם בעצמם הרי ראויים לברכה, וחלק ירבעם הכלול בהם לא תוכל להגביה עוף כ"כ, ממילא לא תהיה לו אחיזה בברכה.

והנה ביכורים שהיא מצוה בעזרה, וכתיב ביה (תבוא כ"ו, י) והשתחווית לפני ה' אלקיך, ואינו דומה לקרבנות אחרים שמקריב דבר אחר תמורת האדם, משא"כ ביכורים נחשב עצם האדם כקרבן. כבמד"ר (בראשית פ"א, ו') בראשית בשביל ביכורים שנקראו ראשית, וביאר אדמו"ר זצ"ל מסוכטשוב (עי' בנאות הדשא ח"א, דברים מפי השמועה, תבוא — המגיה), כי זה העיקר בבריאת האדם. הנשמה היתה במעלה עליונה מאד קודם בואה לעולם הזה, אלא דשם היתה בבחי' נהמא דכסופא, משום שאין לה תשוקות תומריות, אך בעוה"ז שהחומר נמשך לתאוות ומ"מ פורש מהן, בשביל זה נברא העולם, לעבוד באופן זה את הבורא ית' שמו. וזה ענין ביכורים, כי טבע האדם לימשך אחרי פרי חדש ומשתוקק מאד לזה ומ"מ עוצר עצמו ומקריבו לשמים, בשביל זה נברא העולם, עכדה"ק. הנה במה שמבטל תאוות נפשו וגופו בעבור כבוד שמו ית' ונותן הביכורים לשמים, זה נחשב: והשתחווית לפני ה' אלקיך, דהשתחוויה היא ביטול, וזה נחשב כעין הקרבה שהוא מקריב גופו לשמים, וכיון שהוא חשוב כקרבן שהוא ביטול והתכללות בקדושת השי"ת, אין לד' עליה גדולה מזו. ופועל דמיוני לזה הוא מה שמצוה זו היא דווקא בעזרה, לפני ה' אלקיך, והוא רמוז שאדם מתעלה למקום עליון, ושם אין אחיזה לחלקי הרע שבו, כי אין להם רשות לעלות אתו. ע"כ אחר הפסוק: והשתחווית לפני ה' אלקיך, ושמחת בכל הטוב, היינו דאז דבר בעתו לשמוח בחלקי הטוב לבד שבו, כי חלקי הרע נשארים למטה, ואין נכנסים אתו לעזרה [וכעין דכתיב (תצא כ"ה, י"ח): הנחשלים אחרריך, שהי' הענן פולטן, כ"כ יש באדם עצמו חלקים שהענן פולטם, ואין נכנסים אתו בעלייתו למקום גבוה, וכמו שכתוב (שם): ויוזב בד' כל הנחשלים אחרריך, היינו החלקים ש בד' שאין הענן קולט אותם, וכמו שכתבתי בפ' כי תצא, ע' רי"ח].

וע"כ נקראת מצות ביכורים מצוה בשעתה (חולין נ"ד, ב) יותר משאר מצוות, משום דבמצוה אחרת על פי רוב אין האדם ראוי לזה מצד עצמו עכשיו, רק מצד העתיד כנ"ל, ע"כ לא נחשבת לגמרי מצוה בשעתה, משא"כ ביכורים שהם בעזרה לפני ה', ושם אין רשות לזרים להכנס ואך חלקי הטוב נכנסים, כמו שכתוב: ושמחת בכל הטוב וגו', כנ"ל, וכיון שאין משתתפים במצוה רק חלקי הטוב שבאדם שהם נרצים מיד, ע"כ נחשבת מצוה בשעתה.

וזה דקדוק לשון המדרש: ראה שביהמ"ק עתיד ליהרב והביכורים עתידין להיבטל, ב' הדברים הם אחד, כי אין מקדש להכנס שם לעבודה שיהיה שייך טעם הנ"ל שחלקי הרע אין נכנסים אתו ונשארים בחוץ; והביכורים עתידיים ליבטל, שאין עוד מצוה כזו שיהיה ענינה ביטול והתכללות בקדושת השי"ת. ועי"ז עולה הנפש למדרגה

גבוהה מאד שאין רשוו כי בסידור הרב ז"ל מי ה' אחד, שבהתפילה הרה"ק השפת אמת: לבטל הכל להשי"ת א' ממה דאיתא בשם ה' רועי, והמסתכל בפ' שפיר, דבמה שאומר לשמים; ב' מדדרשינן זו תפילה (תענית ב'), היא זו, ובפרט שלא כי זה עיקר העבודה קנה רבו.

וע"ז כינה המדרג ולהתכלל בקדושת הש [כמו שכתוב (תהלים) בגדר לא אנהנו געו כי החסידים ואנשי מ קרוב למעלת הנבואה. וב למדריגת הנבואה. וב אינון מסדרינן שאלתי עכ"ל. וכיון דתפילה ד לעלות, גם כתוב בח דומה גם בזה לביכורי וע"כ מייתי המדרש ה ושייך גם בזה סברא ל עזרה, רק חלקי הט אותה, ח"ו.

וע"כ מתחיל המ ותפילה, מתקבלים לו מתקבל בשמים נאמר מבקשים ממנו כלל לרבו ושפך לו קיתון רק מצד העתיד, אבג לבד המצוה נרצית מי

אחר התיכחה כו דרך של כורתני ברין במק"א דהא דאמרינן לו סלקא דעתך, אלא ענת דמאצת ורצני

גבוהה מאד שאין רשות לחלקי הרע שבה לעלות אתה. ולעומת זה תיקן להם ג' תפילות, כי בסידור הרב ז"ל מלאדי בהקדמה, דכל התפילה היא ביאור הק"ש, שהיא ה' אלקינו ה' אחד, שבהתפילה מבטל הכל לשמים שאין עוד מלבדו. וכן ראיתי במכתב של הרה"ק השפת אמת זצ"ל שכתב, דעיקר התפילה אינה כדי למלאות בקשתו, רק לבטל הכל להשי"ת להודות שהכל שלו, עכתדה"ק. ואני הבאתי ב' ראיות לזה, א' ממה דאיתא בשם האריז"ל להתפלל קודם אכילתו על מזונו וע"כ אומרים מזמור ה' רועי, והמסתכל בפירש"י לא נמצא בכל המזמור הנ"ל ענין תפילה, אך להנ"ל אתי שפיר, דבמה שאומר ה' רועי הרי מגיד בזה שכל מזונו הוא של השי"ת ומשיב הכל לשמים; ב' מדדרשינן: ולעבדו בכל לבבכם איזו היא עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפילה (תענית ב', א), ואם היה עיקר התכלית כדי למלאות מבוקשו מה עבודה היא זו, ובפרט שלא מצאו חז"ל שום עבודה שבלב כמו תפילה, ולהנ"ל אתי שפיר, כי זה עיקר העבודה להורות שהוא וכל אשר לו הם של השי"ת, וכל מה שקנה עבד קנה רבו.

וע"ז כינה המדרש תפילה בלשון כריעה והשתחויה, כי זהו עיקר תפילה להתפלל ולהתכלל בקדושת השי"ת, כי לפי מה שמבטל עצמו כך הוא מתכלל בקדושת השי"ת [כמו שכתוב (תהלים ק', ג'): ולא אנחנו בא', וקרננו בו': ולו אנחנו, לפי מה שהוא בגדר לא אנחנו נעשה לפיהו בגדר לו, בו'], וע"י בלשון השו"ע (או"ח סי' צ"ח) כי החסידים ואנשי מעשה היו מתבודדים ומכוונים בתפילתם וכו', עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה עי"ש, הנה דע"י התפילה עולה למדריגה גבוהה מאד קרוב למדריגת הנבואה. ובתיקוני זוהר (תי"י"ח, ל"ב, ב) וז"ל, תלת קדמאין דצלוחת אינון מסדרין שאלתיך על נפשיה לעאלא בהון קדם עלת העלות דתמן חיי נפשא, עכ"ל. וכיון דתפילה היא עליה גדולה לנפש היא כעין ביכורים שאין חלקי הרע יכולים לעלות, גם כתוב בתפילה: והתפללו אליך דרך ארצם (מלכים א' ח', מ"ח), הנה דומה גם בזה לביכורים, דנחשבים כאילו המצוה נעשית בעזרה, והשתחוית לפני ה"א. וע"כ מייתי המדרש הפסוק: בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושינו על תפילה, ושייך גם בזה סברא הנ"ל, דחשיב מצוה בזמנת, כי חלקי הרע אין נכנסים עם האדם לעזרה, רק חלקי הטוב, ועי"ז המצוה מתקבלת בשמים לרית גיחות ואין טורפין אותה, ח"ו.

וע"כ מתחיל המדרש בפסוק: היום הזה ה"א מצוך, כי במצוות אלו, ביכורים ותפילה, מתקבלים לרצון גם כפי שהם, בשעתם, ולא דווקא מצד העתיד, כי כשאנו מתקבל בשמים נאמר עליו: מה לך לספר חוקי, מה לך רמוס חצרי, שבשמים אין מבקשים ממנו כלל שיעשה, וכבש"ס (סוכה כ"ח, ב) דומה לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו, ואין המצוות מתקבלות ממנו כלל מצד זמן העכשווי, רק מצד העתיד, אבל במצוות אלו כתוב: „היום הזה" ה"א מצוך, כי מחלקי הטוב לבד המצוה נרצית מיד ומתבקשת ממנו. (תרפ"ד)

אחר התיכחה כתוב (כ"ח, ס"ט) אלה דברי הפרית וגו'. לכאורה תמוה, הכי זה דרך של כורתי ברית שיאמר אחד לחבירו תוכחה כזו? וגראה לפי מה שכתבתי במק"א דהא דאמרינן (יומא פ"ו, ב): עבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו, הותרה לו סלקא דעתך, אלא וכו', ובספר עשרה מאמרות כתוב שכל סלקא דעתך של הגמ' אמת במקצת, וכאן י"ל, דבגמ' (גיטין פ"ג, ב) הרי זה גיטך ע"מ שלא תשתי יין כל

גם
יים
הם
בני
צה
לא
זה,
יה
זות
כל

פני
ג"כ
ביל
א,
תה
זא,
רש
ים,
יבו
ופו
יד,
זוא
זו.
ימו
זות
זב,
טה,
הי'
יתו
קים

זת,
צד
ורה
חת
יהם

טל,
לקי
צוה
יגה